

www.enees.gr

working paper

*Ο συντονισμός της
Ευρωπαϊκής Ένωσης και των
κρατών μελών στους
Διεθνείς Οργανισμούς*

Καλλιόπη Τζοάννα Παπακωστούλα
ΜΔΕ στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Πολιτική
Παντείου Πανεπιστημίου

- 2 -
2009

Η Τζοάννα Παπακωστούλα γεννήθηκε στην Αθήνα το 1984. Σπούδασε στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης με κατεύθυνση Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και από το 2009 είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στην ειδίκευση «Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Πολιτική» του Π.Μ.Σ Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου. Κατά το παρελθόν είχε απασχοληθεί στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, ενώ από τον Οκτώβριο του 2007 μέχρι τον Ιούλιο του 2009 υπήρξε δόκιμη ερευνήτρια στο Κέντρο Ευρωπαϊκής Τεκμηρίωσης του Παντείου. Είναι, τέλος, εκπρόσωπος των δοκίμων μελών στο Δ.Σ. της Ε.Ν.Ε.Ε.Σ..

© Καλλιόπη Τζοάννα Παπακωστούλα

© Ένωση Νέων Επιστημόνων Ευρωπαϊκών Σπουδών (Ε.Ν.Ε.Ε.Σ.)

Δεκέμβριος 2009

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του συγγραφέα. Παραπομπές στο παρόν έργο θα πρέπει να γίνονται ως ακολούθως:
Όνομα Συγγραφέα, Τίτλος, ΕΝΕΕΣ Working Papers, Αριθμός/Έτος, [URL]

Εισαγωγή	4
1. Το Νομικό και Πολιτικό Πλαίσιο της Υποχρέωσης Συντονισμού	6
1.1 Η νομική θεμελίωση της υποχρέωσης συντονισμού στις Συνθήκες	6
1.1.1 Νομικά ερείσματα	6
1.1.2 Προς την αποκρυστάλλωση των πρακτικών συνεπειών της υποχρέωσης συντονισμού	8
1.2 Ο συντονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών υπό το πρίσμα της κοινοτικής νομολογίας	10
1.2.1 Η νομολογιακή κατοχύρωση του καθήκοντος συνεργασίας	10
1.2.2 Η νομολογία του ΔΕΚ: επαρκής ή συμπληρωματική νομική βάση;	13
2. Η Πρακτική της Παρουσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους Διεθνείς Οργανισμούς: Συντονισμένη ή Κατακερματισμένη Δράση;	15
2.1 Ο συντονισμός στους οργανισμούς όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει με την ιδιότητα του μέλους	16
2.1.1 Η περίπτωση του FAO	16
2.1.2 Η περίπτωση του ΠΟΕ	18
2.2 Ο συντονισμός στους οργανισμούς όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει με το καθεστώς του παρατηρητή	23
2.2.1 Η περίπτωση του ΟΗΕ	23
2.2.2 Η περίπτωση του ΔΝΤ	27
Συμπεράσματα	31
Βιβλιογραφία	36

Εισαγωγή

Η προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δεν στερείται προεκτάσεων στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Μία εκ των εκφάνσεων του εν λόγω φαινομένου συνιστά η ενιαία και αποτελεσματική παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς και τις διεθνείς διασκέψεις. Η σχετική προβληματική περιλαμβάνει δύο πτυχές: τη σταδιακή επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και τη συνεκτική άσκηση των κοινοτικών και εθνικών αρμοδιοτήτων στους τομείς συντρέχουσας ή παράλληλης αρμοδιότητας. Οι δύο πτυχές δεν είναι εναλλακτικές μεταξύ τους και χρειάζεται να εφαρμόζονται παράλληλα στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων.

Εν πρώτοις, σκόπιμο κρίνεται να διευκρινιστεί ότι μολονότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, εν αντιθέσει με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, δεν διαθέτει νομική προσωπικότητα και, κατά λογική ακολουθία, ικανότητα συνομολόγησης διεθνών συνθηκών και συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς, από πολιτική άποψη, η Ένωση καθιερώνεται διεθνώς ως η συνολική θεσμική έκφραση του ενοποιητικού εγχειρήματος. Υπό το πρίσμα αυτό, στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης ο όρος Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποιείται *εναλλακτικά* του όρου Ευρωπαϊκή Κοινότητα και όχι προκειμένου να αποτυπώσει τις θεσμικές, νομικές, πολιτικές και λοιπές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο μορφωμάτων. Άλλωστε, με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβώνας¹, καταργείται η δομή των πυλώνων και η Κοινότητα αντικαθίσταται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αναγνωρίζεται ρητώς ότι διαθέτει νομική προσωπικότητα.

Το ζήτημα της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς παραμένει ανεπαρκώς ρυθμισμένο υπό το φως του κοινοτικού δικαίου, παρά τις διαδοχικές αναθεωρήσεις των ιδρυτικών Συνθηκών. Η αυτόνομη συμμετοχή της Κοινότητας, λύση ιδανική για τους φεντεραλιστές, είναι λιγότερο συχνή από την αντίστοιχη συμμετοχή της από κοινού με τα κράτη μέλη και ακόμα σπανιότερη εν συγκρίσει με τη συμμετοχή της με το καθεστώς του παρατηρητή. Το σημείο τομής μεταξύ του κοινοτικού δικαίου και των κανόνων των διεθνών οργανισμών προσδιορίζει το καθεστώς που απολαμβάνει η Ένωση στο πλαίσιο των οργανισμών. Δεν είναι σπάνιες οι φορές που η ανάγκη για επαρκές νομικό καθεστώς της Ένωσης, υπό την έννοια ενός καθεστώτος που να της επιτρέπει να ασκεί η ίδια της αρμοδιότητές της, τίθεται εν αμφιβόλω όχι μόνο από τα τρίτα μέρη αλλά και από τα ίδια τα

¹ ΕΕ C 115 της 09^{ης}/05/2008 (ενοποιημένη απόδοση)

κράτη μέλη, καθώς τα ζητήματα που άπτονται της εξωτερικής πολιτικής εντάσσονται στο σκληρό πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας. Το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια την ανισορροπία μεταξύ των κοινοτικών αρμοδιοτήτων βάσει του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κοινοτικών αρμοδιοτήτων στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών. Ιδίως στους τομείς που εμπίπτουν εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει στην αρμοδιότητα της Κοινότητας το καθεστώς του παρατηρητή είναι ανεπαρκές για την αποτελεσματική άσκηση των εξουσιών της. Υπό το πρίσμα αυτό, η συντονισμένη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών συνιστά αναγκαία συνθήκη για την ενιαία και αποτελεσματική παρουσία της Ένωσης στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων.

Η ιδρυτική Συνθήκη δεν περιλαμβάνει διατάξεις που να προβλέπουν ρητώς την υποχρέωση συντονισμού μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς, ούτε καθορίζει τους τρόπους και τις συνθήκες υπό τις οποίες η συντονισμένη δράση λαμβάνει χώρα. Η ελλιπής ρύθμιση του συντονισμού από τον κοινοτικό νομοθέτη καθιστά ιδιαίτερος σημαντική τη διαμορφούμενη πρακτική (σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση) και τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ).

Η υποχρέωση συντονισμού προσλαμβάνει αυξημένη σημασία, αναλογιζόμενοι το πλήθος και το είδος των τομέων όπου η αρμοδιότητα μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών είναι συντρέχουσα και την αυξανόμενη πρακτική της από κοινού παρουσίας τους στην εξωτερική δράση της Ένωσης. Το ζήτημα του συντονισμού θα καταστεί περισσότερο επίκαιρο στο μέλλον λόγω της υπό διαμόρφωση ταυτότητας της Ένωσης και της επέκτασης των αρμοδιοτήτων της, της συνεχούς διεύρυνσής της και της συνεχιζόμενης διστακτικότητας των κρατών μελών, ακόμα και με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβώνας, να της απονείμουν αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα σε ολόκληρο το φάσμα των καταστατικών της σκοπών.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί η διερεύνηση της *σημασίας*, του *περιεχομένου* και της *νομικής θεμελίωσης* της υποχρέωσης συντονισμού μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, καθώς και η εξέταση της *πρακτικής* της συντονισμένης δράσης στο πλαίσιο συγκεκριμένων διεθνών οργανισμών. Η ανάλυση που ακολουθεί υποδιαιρείται σε δύο κύρια μέρη, τα οποία διακλαδίζονται περαιτέρω σε δύο κεφάλαια έκαστο, αποτελούμενα από επιμέρους υποκεφάλαια. Στο πρώτο μέρος, τίθεται η προβληματική και εξετάζεται το νομικό και πολιτικό πλαίσιο της υποχρέωσης συντονισμού. Το δεύτερο μέρος είναι αφιερωμένο στην εξέταση *case studies*, επιχειρώντας την αποτίμηση του βαθμού υλοποίησης της εν λόγω υποχρέωσης. Το πρώτο κεφάλαιο του μέρους, πραγματεύεται τη συντονισμένη δράση στους οργανισμούς όπου η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συμμετέχει με την ιδιότητα του μέλους και συγκεκριμένα επιλέγεται η περίπτωση της Οργάνωσης Επισιτισμού και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Food and Agriculture Organization - FAO) και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), που μάλιστα αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα προβληματικού και επιτυχημένου συντονισμού, αντιστοίχως. Στο δεύτερο κεφάλαιο, επιχειρείται η εξέταση της συνοχής (ή της έλλειψης αυτής) στους οργανισμούς όπου η Κοινότητα συμμετέχει με το καθεστώς του παρατηρητή. Ως *case studies* επιλέγονται ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ).

1. Το Νομικό και Πολίτικο Πλαίσιο της Υποχρέωσης Συντονισμού

1.1 Η νομική θεμελίωση της υποχρέωσης συντονισμού στις Συνθήκες

1.1.1. Νομικά ερείσματα

Η Συνθήκη δεν περιλαμβάνει διατάξεις που να προβλέπουν ρητώς την υποχρέωση συντονισμού μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς. Παρά τις διαδοχικές αναθεωρήσεις των Συνθηκών, το ζήτημα του συντονισμού και της συμμετοχής της Κοινότητας στους οργανισμούς εν γένει, παρέμεινε ανεπαρκώς ρυθμισμένο. Η μόνη διάταξη που αναφερόταν ρητώς στην κοινή δράση των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς οικονομικού χαρακτήρα ήταν το άρθρο 116 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΣυνθΕΟΚ),² το οποίο όμως καταργήθηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση.³ Εντούτοις, η ανάλυση του κρίνεται σκόπιμη, καθώς αποτέλεσε την πρώτη (και ίσως τη μοναδική) εδραία νομική βάση για τη συντονισμένη δράση των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς. Για το λόγο αυτό, η κατάργησή του, χωρίς πρόβλεψη για αντικατάσταση, έχει χαρακτηριστεί ως απώλεια σημαντικού μέρους του *acquis communautaire*.⁴ Σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου, ο συντονισμός πραγματοποιούταν με απόφαση του Συμβουλίου που λαμβανόταν με ειδική πλειοψηφία, κατόπιν προτάσεων της Επιτροπής. Ως πιθανότερος λόγος για την κατάργηση του άρθρου 116 αναφέρεται ακριβώς η δυνατότητα εφαρμογής της εν λόγω διαδικασίας σε πεδία που εμπίπτουν στην εθνική αρμοδιότητα.⁵ Το εν λόγω άρθρο επέτρεπε στο Συμβούλιο να αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία σε τομείς που εξέφευγαν της κοινοτικής αρμοδιότητας, παρακάμπτοντας κατ' αυτό τον τρόπο την ενδεχόμενη αντίθεση της μειοψηφίας των κρατών μελών.

Η ευρεία διατύπωση του άρθρου επιτρέπει πληθώρα ερμηνειών όσον αφορά στο περιεχόμενο και τους όρους εφαρμογής του. Στο πλαίσιο αυτό, σκόπιμο είναι να αναφερθεί ότι η αναφορά στον «οικονομικό χαρακτήρα» των οργανισμών δεν συνεπάγεται οποιαδήποτε απαίτηση το μοναδικό ή το κύριο αντικείμενο τους να είναι οικονομικού περιεχομένου. Ο όρος «οικονομικός χαρακτήρας» προσδιορίζει τον μη πολιτικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων των οργανισμών και δεν αφορά αποκλειστικά τους οικονομικούς οργανισμούς *per se*. Όσον αφορά στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου, στους τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας, η δράση υπό το άρθρο 116 αποκλειόταν και εφαρμόζονταν οι οικείες διατάξεις της Συνθήκης από τις οποίες προέκυπτε η κοινοτική αρμοδιότητα. Στις περιπτώσεις συ-

² Συγκεκριμένα, το άρθρο 116 ΣυνθΕΟΚ προέβλεπε ότι:

«Από του τέλους της μεταβατικής περιόδου τα κράτη μέλη ενεργούν μόνο από κοινού, στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών οικονομικού χαρακτήρα επί όλων των ζητημάτων που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κοινή αγορά. Προς το σκοπό αυτό, η Επιτροπή υποβάλλει στο Συμβούλιο, που αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, προτάσεις σχετικά με την έκταση και την εκτέλεση της κοινής αυτής ενέργειας. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, τα κράτη μέλη συνεννοούνται μεταξύ τους, για να συντονίσουν τη δράση τους και να υιοθετήσουν, κατά το δυνατό, ενιαία στάση».

³ ΕΕ C 191 της 29^{ης}/07/1992

⁴ Frid R., (1995), *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, The Hague, Kluwer Law International, p. 157. Βλ., επίσης, Sack J., (1995), "The European Community's membership of international organizations", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p. 1227 και Editorial Comments, (1995), "The aftermath of Opinion 1/94 or how to ensure unity of representation for joint competences", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p. 387 και p. 389.

⁵ Azoulai L., (2005), "The Acquis of the European Union and International Organisations", *European Law Journal*, Vol. 11, No 2, p. 219

ντρέχουσας αρμοδιότητας, το άρθρο 116 τύγχανε εφαρμογής μόνο επί των ζητημάτων που η Κοινότητα είχε «ιδιαίτερο ενδιαφέρον». Υποστηρίζεται, επομένως, ότι το άρθρο 116 κάλυπτε τις περιπτώσεις που άπτονταν των ενδιαφερόντων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αλλά τα κράτη μέλη διέθεταν εξουσία δράσης στα βασικά πεδία δράσης των οργανισμών.^{6, 7}

Παρά τις προτεινόμενες νομικές βάσεις που περιλαμβάνονται στα ερμηνευτικά σχόλια επί της κοινοτικής νομολογίας, καμία από τις διατάξεις των Συνθηκών δεν παρέχει *επαρκή* νομική βάση για το συντονισμό. Υποστηρίζεται ευρέως ότι το άρθρο 10 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣυνθΕΚ)⁸ συνιστά τη νομική βάση για το συντονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς.⁹ Εντούτοις, ο εν λόγω ισχυρισμός τείνει να υπεραπλουστεύσει την προβληματική του συντονισμού και δεν λαμβάνει επαρκώς υπόψη τη νομική συνθετότητα του *prima facie* απλού και ξεκάθਾਰου άρθρου, σύμφωνα με το οποίο:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα Συνθήκη ή προκύπτουν από πράξεις των οργάνων της Κοινότητας. Διευκολύνουν την Κοινότητα στην εκτέλεση της αποστολής της.

Απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της παρούσας Συνθήκης».¹⁰

Το εν λόγω άρθρο αποτελεί τη μοναδική διάταξη της Συνθήκης που ρυθμίζει γενικά τις σχέσεις της Ένωσης με τα κράτη μέλη,¹¹ ενώ ταυτοχρόνως δεν στερείται πρακτικής σημασίας, καθώς από αυτό απορρέουν συγκεκριμένα καθήκοντα στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, όπως έχουν προσδιοριστεί κυρίως από τη νομολογία του ΔΕΚ.¹² Εντούτοις, το άρθρο 10 δημιουργεί υποχρεώσεις σε συνδυασμό με άλλες διατάξεις της Συνθήκης και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δημιουργεί εξ' ολοκλή-

⁶ Frid R., *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, ό.π., p. 141

⁷ Για την ανάλυση της σημασίας και του περιεχομένου του άρθρου 116 ΣυνθΕΚ ως νομική βάση για το συντονισμό των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς οικονομικού χαρακτήρα βλ. Raux J., (1985), "L' action commune des états membres de la Communauté Européenne dans le cadre des organisations internationales au sens de l' article 116 du Traité CEE (problematique)" σε Stephanou C. (dir.), *La Communauté Européenne et ses états membres dans les enceintes internationales*, Paris, Press universitaires de France (coll. IDPD).

⁸ EE C 321E της 29^{ης}/12/2006 (ενοποιημένη απόδοση)

⁹ Βλ., μεταξύ άλλων, Hilf M., (1995), "The ECJ's Opinion 1/94 on the WTO –No Surprise, but Wise?-", *European Journal of International Law*, Vol. 6, Iss. 1, p. 256, Frid R., *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, ό.π., p. 149 και MacLeod I., Hendry I., Hyett S., (1996), *The External Relations of the European Communities. A Manual of Law and Practice*, Oxford, Clarendon Press, p. 145

¹⁰ Με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβώνας επέρχονται οριακές τροποποιήσεις, διευκρινίζοντας τον αμοιβαίο χαρακτήρα των υποχρεώσεων που απορρέουν από το εν λόγω άρθρο, που όμως έχει ήδη αναγνωριστεί από το ΔΕΚ. Οι προβλέψεις του άρθρου 10 ΣυνθΕΚ περιλαμβάνονται πλέον στο άρθρο 4 παρ. 3 της νέας Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣυνθΕΕ), το οποίο ορίζει ότι:

«Σύμφωνα με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, η Ένωση και τα κράτη μέλη εκπληρώνουν τα εκ των Συνθηκών καθήκοντα βάσει αμοιβαίου σεβασμού και αμοιβαίας συνεργασίας.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες ή προκύπτουν από πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης.

Τα κράτη μέλη διευκολύνουν την Ένωση στην εκπλήρωση της αποστολής της και απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης.»

¹¹ Το μόνο επιπλέον άρθρο που μπορεί να θεωρηθεί ότι λειτουργεί προς την ίδια κατεύθυνση είναι το άρθρο 5 ΣυνθΕΚ αναφορικά με την αρχή της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.

¹² Για τα καθήκοντα στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, αλλά και τις «εσωτερικές» ("domestic") υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 10 και αφορούν τις υποχρεώσεις των εθνικών αρχών και δικαστηρίων βλ. Temple Lang J., (2001), "The duties of cooperation of national authorities and Courts under Article 10 E.C.: two more reflections", *European Law Review*, Vol. 26.

ρου νέα καθήκοντα, επιπρόσθετα δηλαδή των υποχρεώσεων που υπέχουν ήδη τα κράτη μέλη βάσει των λοιπών κανόνων του κοινοτικού δικαίου. Περιορισμοί τίθενται, επίσης, αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής του, καθώς το άρθρο 10 αφορά μόνο τον κοινοτικό πυλώνα και δεν εφαρμόζεται επί της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Όσον αφορά στις διαδικαστικές πτυχές, κριτική ασκείται αναφορικά με την ανεπάρκεια του άρθρου να λειτουργήσει ως βάση για περισσότερο συγκεκριμένες και λεπτομερείς κοινοτικές πράξεις.

Όσον αφορά στις προβλέψεις της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣυνθΕΕ),¹³ το άρθρο 3 για τη συνοχή της εξωτερικής δράσης της Ένωσης αναφέρεται κυρίως στη συνοχή μεταξύ των πυλώνων, ενώ από κοινού με τις διατάξεις για την ΚΕΠΠΑ, και συγκεκριμένα τα άρθρα 11 παρ. 2 περί πίστης και αλληλεγγύης των κρατών μελών στον τομέα της ΚΕΠΠΑ,¹⁴ 14 περί κοινών δράσεων,¹⁵ 15 περί κοινών θέσεων,¹⁶ 16 περί συγκλίνουσας δράσης στον τομέα της ΚΕΠΠΑ¹⁷ και 19 περί συντονισμένης δράσης στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών και διεθνών διασκέψεων,¹⁸ δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΣυνθΕΚ και εκφεύγουν του δικαστικού ελέγχου.

1.1.2. Προς την αποκρυστάλλωση των πρακτικών συνεπειών της υποχρέωσης συντονισμού

Η προβληματική της συντονισμένης δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών συμπεριλαμβάνει τη διερεύνηση των πρακτικών συνεπειών που απορρέουν από την υπό εξέταση υποχρέωση, οι οποίες, όμως, δεν είναι εύκολο να προσδιοριστούν με ακρίβεια. Η ανάγκη για εσωτερικό συντονισμό προκύπτει από το προπαρασκευαστικό στάδιο, από τη διαμόρφωση δηλαδή της κοινής θέσης, και εκτείνεται έως την παρουσίασή της και την άσκηση του δικαιώματος ψήφου στο πλαίσιο ενός διεθνούς οργανισμού. Ο συντονισμός, επομένως, άπτεται τόσο του περιεχομένου της κοινής θέσης, όσο και του δικαιώματος παρουσιάσής της. Ο συ-

¹³ ΕΕ C 321Ε της 29^{ης}/12/2006 (ενοποιημένη απόδοση)

¹⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 2 ΣυνθΕΕ:

«Τα κράτη μέλη υποστηρίζουν ενεργά και ανεπιφυλάκτως την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ένωσης, με πνεύμα πίστης και αμοιβαίας αλληλεγγύης.

Τα κράτη μέλη εργάζονται ομού για την ενίσχυση και ανάπτυξη της αμοιβαίας πολιτικής τους αλληλεγγύης. Απέχουν από κάθε δράση αντίθετη προς τα συμφέροντα της Ένωσης ή ικανή να θίξει την αποτελεσματικότητά της ως συνεκτικής δύναμης στις διεθνείς σχέσεις.

Το Συμβούλιο μεριμνά για την τήρηση αυτών των αρχών.»

¹⁵ Το άρθρο 14 ΣυνθΕΕ προβλέπει ότι:

«1. Το Συμβούλιο υιοθετεί κοινές δράσεις (...)

3. Οι κοινές δράσεις δεσμεύουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τις θέσεις που υιοθετούν και τη διεξαγωγή της δράσης τους.»

¹⁶ Το άρθρο 15 ΣυνθΕΕ προβλέπει ότι:

«Το Συμβούλιο υιοθετεί κοινές θέσεις (...) Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι εθνικές τους πολιτικές να συνάδουν προς τις κοινές θέσεις.»

¹⁷ Βάσει του άρθρου 16 ΣυνθΕΕ:

«Τα κράτη μέλη αλληλοενημερώνονται και συνεννοούνται μεταξύ τους στα πλαίσια του Συμβουλίου για κάθε ζήτημα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας που παρουσιάζει γενικό ενδιαφέρον, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η επιρροή της Ένωσης ασκείται με τον αποτελεσματικότερο τρόπο μέσω συντονισμένης και συγκλίνουσας δράσης.

¹⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 19 ΣυνθΕΕ:

«1. Τα κράτη μέλη συντονίζουν τη δράση τους στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών και στις διεθνείς διασκέψεις και υποστηρίζουν, στα πλαίσια αυτά, τις κοινές θέσεις.

Στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις στις οποίες δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη, τα κράτη που συμμετέχουν υποστηρίζουν τις κοινές θέσεις.

2. (...) Τα κράτη μέλη που εκπροσωπούνται σε διεθνείς οργανισμούς ή διεθνείς διασκέψεις όπου δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη, τηρούν ενήμερα τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν για κάθε ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος. (...)

ντονισμός δύναται, επίσης, να λάβει χώρα κατά το στάδιο της υλοποίησης μίας συμφωνίας που έχει υιοθετηθεί στο πλαίσιο του οργανισμού, τηρουμένης της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών.

Η διαμόρφωση κοινής θέσης στο πλαίσιο ενός διεθνούς οργανισμού συνιστά εξόχως δυσχερές εγχείρημα, καθώς διαπλέκει διαφορετικά στάδια, επίπεδα και συμφέροντα. Η απουσία διαδικαστικών κανόνων για το συντονισμό στο κείμενο της Συνθήκης δεν διευκολύνει την υιοθέτηση κοινής θέσης και συντείνει στην ανάπτυξη ανεπίσημων πρακτικών με αμφιλεγόμενα αποτελέσματα.¹⁹ Ελλείψει συγκεκριμένων διατάξεων στη Συνθήκη, ο συντονισμός διενεργείται κατ' αναλογία των προβλέψεων των άρθρων 300 και 133 ΣυνθΕΚ και βάσει ad hoc εσωτερικών διαδικασιών. Υπό το πρίσμα αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποβάλλει συστάσεις στο Συμβούλιο²⁰ και ενημερώνει το τελευταίο και τα κράτη μέλη για τις θέσεις της, οι οποίες ως επί το πλείστον διαμορφώνονται σε συνεννόηση με ειδικές επιτροπές των κρατών μελών. Κατά συνέπεια, ο εσωτερικός συντονισμός λαμβάνει χώρα στις ειδικές επιτροπές ή ομάδες εργασίας του Συμβουλίου ή ad hoc στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών και των διεθνών διασκέψεων όπου η Ένωση και τα κράτη μέλη συμμετέχουν (sur place co-ordination).²¹ Η εν λόγω διαδικασία είναι πολύπλοκη και χρονοβόρα.²² Εάν η συμφωνία μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών είναι ανέφικτη, το ζήτημα παραπέμπεται στη COREPER και σε τελευταίο βαθμό στο Συμβούλιο.

Στην περίπτωση κατά την οποία οι πρακτικές συνέπειες της υποχρέωσης συντονισμού μπορούσαν να συνοψιστούν σε τρεις γενικές αρχές αυτές θα ήταν: στους τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η τελευταία εκπροσωπείται από την Επιτροπή, ενώ η Προεδρία εκφράζει την κοινή θέση επί των ζητημάτων που εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών ή στη συντρέχουσα αρμοδιότητα τους με την Κοινότητα. Όσον αφορά στην απαιτούμενη πλειοψηφία για την υιοθέτηση της κοινής θέσης, η συναίνεση (consensus) αποτελεί τον κανόνα. Εντούτοις, στους τομείς αποκλειστικής κοινοτικής αρμοδιότητας δύναται να εφαρμοστούν οι οικείες διατάξεις της Συνθήκης. Στην περίπτωση κατά την οποία δεν επιτευχθεί συντονισμένη δράση επί των ζητημάτων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα τελευταία παραμένουν ελεύθερα να εκφράσουν τις εθνικές τους θέσεις. Διαπιστώνεται, επομένως ότι στις περιπτώσεις συντρέχουσας αρμοδιότητας, η υποχρέωση συντονισμού δεν συνεπάγεται απαραίτητως την υιοθέτηση κοινής θέσης, αλλά περιορίζεται στην καταβολή κάθε

¹⁹ Χαρακτηριστική περίπτωση επιτυχημένου άτυπου διακανονισμού συνιστά το παράδειγμα της PROBA 20, ενός διακανονισμού που συνήφθη στις 27 Μαρτίου 1981 μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής αναφορικά με τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις συμφωνίες για τα βασικά προϊόντα (commodity agreements). Εν αντιθέσει, η Διοργανική Συμφωνία μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής που συνήφθη στις 19 Δεκεμβρίου 1991, προκειμένου να ρυθμίσει τον εσωτερικό συντονισμό της Κοινότητας στις συνεδριάσεις του FAO, συνιστά χαρακτηριστικό παράδειγμα προβληματικού συντονισμού και υποστηρίζεται ότι υποσκάπτει τη συνοχή της κοινοτικής δράσης στο πλαίσιο του Οργανισμού. Συνάγεται, επομένως, πως η ρύθμιση της σχέσης των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών μέσω άτυπων συμφωνιών για την παρουσία τους στους διεθνείς οργανισμούς και τις διεθνείς διασκέψεις δεν εξασφαλίζει απαραίτητα ούτε αυτόματα τη μεταξύ τους αгаστή συνεργασία.

²⁰ Το γεγονός ότι η Επιτροπή υποβάλλει συστάσεις και όχι επίσημη πρόταση έχει ως αποτέλεσμα το Συμβούλιο να μην δεσμεύεται από τους κανόνες της επίσημης διαδικασίας τροποποίησης των προτάσεων της Επιτροπής, όπου, σύμφωνα με το άρθρο 250 ΣυνθΕΚ, το Συμβούλιο δύναται να τροποποιεί προτάσεις της Commission μόνο με ομοφωνία.

²¹ MacLeod I., Hendry I., Hyett S., ό.π., p. 148

²² Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του ΟΗΕ, όπου διεξάγονται περισσότερες από 1000 συνεδριάσεις για το συντονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών πριν από κάθε σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης. Βλ. <http://www.europa-eu-un.org> (προσπελάστηκε 07/09/2009)

δυνατής προσπάθειας προς επίτευξη του εν λόγω στόχου.²³ Ο ισχυρισμός αυτός επιβεβαιώνεται τόσο από την πρακτική του Συμβουλίου, όσο και από συγκεκριμένα παραδείγματα άτυπων διακανονισμών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών για τη συμμετοχή τους σε διεθνείς οργανισμούς, όπως στην περίπτωση του FAO.²⁴

1.2 Ο συντονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών υπό το πρίσμα της κοινοτικής νομολογίας

1.2.1. Η νομολογιακή κατοχύρωση του καθήκοντος συνεργασίας

Η κατοχύρωση της υποχρέωσης συντονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς και τις διεθνείς διασκέψεις δεν εδράστηκε, όπως επισημάνθηκε, σε κανένα στάδιο της εξέλιξης της ευρωπαϊκής δικαιοταξίας, σε μία ρητή, καταγεγραμμένη στη Συνθήκη, νομική βάση. Αυτή η συνεχιζόμενη αναντιστοιχία ανάμεσα στις διατάξεις της Συνθήκης και τη διαμορφούμενη πρακτική, είχε ως αποτέλεσμα το ΔΕΚ να κληθεί επανειλημμένως να αποφανθεί επί ζητημάτων κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών και να επωμιστεί το ρόλο του ρυθμιστή σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Εξετάζοντας την οικεία νομολογία του Δικαστηρίου, διαπιστώνεται η καταλυτικής σημασίας συμβολή του κοινοτικού δικαστή στην κατοχύρωση και διαμόρφωση του καθήκοντος συνεργασίας (duty of cooperation).

Το ΔΕΚ από νωρίς αναγνώρισε τη σημασία της συντονισμένης δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων. Στην υπόθεση **22/70 ERTA** έκρινε ότι για κάθε θέμα που αποτελεί αντικείμενο κοινής πολιτικής, τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα σε κάθε περίπτωση να ενεργούν από κοινού για την υπεράσπιση των συμφερόντων της Κοινότητας,²⁵ ενώ στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις **3, 4 και 6/76 Kramer** επεσήμανε ότι τα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη δεσμεύονται να χρησιμοποιούν κάθε διαθέσιμο πολιτικό και νομικό μέσο προκειμένου να διασφαλίσουν τη συμμετοχή της Κοινότητας στις διεθνείς συμβάσεις, το αντικείμενο των οποίων εμπίπτει στην κοινοτική αρμοδιότητα.²⁶ Εντούτοις, οι εν λόγω υποθέσεις αφορούσαν τομείς που εμπίπτουν στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα. Η νομολογιακή επικύρωση του καθήκοντος συνεργασίας στις περιπτώσεις συντρέχουσας αρμοδιότητας της Κοινότητας και των κρατών μελών έλαβε χώρα για πρώτη φορά με το **Διάσκεμμα 1/78**,²⁷ το οποίο αφορούσε τη συμβατότητα της Σύμβασης του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας για τη φυσική προστασία των πυρηνικών υλικών, εγκαταστάσεων και μεταφορών με τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΣυνθεΚΑΕ). Το ΔΕΚ έκρινε ότι το αντικείμενο της Σύμβασης ενέπιπτε εν

²³ MacLeod I., Hendry I., Hyett S., ό.π., p.p. 149, 150, Dutzler B., (2002), "The Representation of the EU and the Member States in International Organisations – General Aspects" σε Griller S., Weidel B. (eds.), *External Economic Relations and Foreign Policy in the European Union*, New York, Springer, p. 171 και Leal – Arcas R., (2003), "United we Stand, Divided we Fall – The European Community and its Member States in the WTO Forum: towards greater Cooperation on Issues of Shared Competences?", *European Political Economy Review*, Vol. 1, No. 1, p. 69

²⁴ Περισσότερο αναλυτικά για τις προβλέψεις της Διοργανικής Συμφωνίας που συνήφθη μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής για τη ρύθμιση της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στον FAO βλ. υποκεφάλαιο 2.1.1.

²⁵ ΔΕΚ 31/03/1971, υπόθεση 22/70 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ERTA)), Συλλογή 1971 σελ. 263, σκ. 77

²⁶ ΔΕΚ 14/07/1976, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 3, 4 και 6/76 (Cornelis Kramer and others), Συλλογή 1976 σελ. 1279, σκ. 44/45

²⁷ ΔΕΚ 14/11/1978, Διάσκεμμα 1/78 (Σχέδιο συμβάσεως του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας για τη φυσική προστασία των πυρηνικών υλικών, εγκαταστάσεων και μεταφορών), Συλλογή 1978 σελ. 2151

μέρει στην κοινοτική αρμοδιότητα και εν μέρει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών και ως εκ τούτου η επίδικη Σύμβαση θα μπορούσε να εφαρμοστεί μόνο στη βάση της στενής συνεργασίας μεταξύ των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών, τόσο κατά το στάδιο της διαπραγμάτευσης και της σύναψης της όσο και κατά την εκτέλεση των αναληφθεισών με αυτή δεσμεύσεων.²⁸ Σκόπιμο κρίνεται να επισημανθεί πως το γεγονός ότι η υπό εξέταση υπόθεση αφορούσε τη ΣυνθΕΚΑΕ και όχι τη ΣυνθΕΚ είναι περιορισμένης σημασίας. Το ίδιο το Δικαστήριο συνδέει τις δύο Κοινότητες, αναφερόμενο στην αρχή της κοινοτικής πίστης και την προηγούμενη νομολογία του στην υπόθεση ERTA, ενώ σε μεταγενέστερες αποφάσεις του επικαλείται το Διάσκεμμα 1/78.²⁹

Θεμελιώδους σημασίας για την κατοχύρωση και διαμόρφωση του καθήκοντος συνεργασίας είναι η **Γνωμοδότηση 2/91**,³⁰ όπου ο κοινοτικός δικαστής κλήθηκε, βάσει του άρθρου 300 παρ. 6 ΣυνθΕΚ (π.α. 228), να εξετάσει την αρμοδιότητα της Κοινότητας να συνάψει τη Σύμβαση αριθ. 170 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) περί ασφαλούς χρησιμοποίησης χημικών προϊόντων στην εργασία. Το ΔΕΚ, κρίνοντας ότι η Σύμβαση ενέπιπτε στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών και παραπέμποντας στη νομολογία του Διασκέμματος 1/78, επεσήμανε εκ νέου τη σημασία της στενής και ειλικρινούς συνεργασίας μεταξύ των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών, η οποία αφορά όλα τα στάδια της συνομολόγησης μίας συμφωνίας. Σημείωσε περαιτέρω ότι στην περίπτωση της ΔΟΕ η συνεργασία ήταν περισσότερο αναγκαία, δεδομένου ότι η Κοινότητα δεν δικαιούτο, βάσει των κανόνων του Οργανισμού, να συνάψει τη Σύμβαση και ως εκ τούτου έπρεπε να ενεργήσει διαμέσου των κρατών μελών της.³¹ Η σημασία, όμως, της υπόθεσης έγκειται κατά κύριο λόγο στην αναγνώριση ότι το καθήκον συνεργασίας, το οποίο είχε επισημανθεί στο πλαίσιο της ΣυνθΕΚΑΕ, *επιβάλλεται* και στο πλαίσιο της ΣυνθΕΟΚ, διότι *απορρέει από την επιταγή της ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Κοινότητας*.³²

Εξίσου σημαντική είναι η **Γνωμοδότηση 1/94**,³³ όπου το ΔΕΚ, δυνάμει του άρθρου 300 παρ. 6 ΣυνθΕΚ (π.α. 228), κλήθηκε να αποφανθεί περί της ύπαρξης ή μη αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας για τη σύναψη των Συμφωνιών του ΠΟΕ και ειδικότερα της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο Υπηρεσιών (GATS) και της Συμφωνίας για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας που άπτονται του Εμπορίου (TRIPS). Όσον αφορά στο εμπόριο των υπηρεσιών, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη τον ορισμό της έννοιας υπηρεσία στη GATS, βάσει του οποίου προβλέπονται τέσσερις τρόποι παροχής υπηρεσιών. Το ΔΕΚ έκρινε ότι η πρώτη μέθοδος (δισυνοριακή παροχή υπηρεσιών που δεν συνεπάγεται μετακίνηση προσώπων) δεν διαφέρει από το εμπόριο αγαθών και ως εκ τούτου εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Οι άλλοι τρεις τρόποι παροχής υπηρεσιών (αποδοχή υπηρεσιών στο εξωτερικό, η οποία συνεπάγεται τη μετακίνηση του δέκτη στην επικράτεια του κράτους μέλους του ΠΟΕ όπου είναι εγκατεστημένος ο παρέχων την

²⁸ Ό.π., σκ. 34-36

²⁹ Eeckhout P., (2004), *External Relations of the European Union: Legal and Constitutional Foundations*, New York, Oxford University Press, p.p. 210, 211

³⁰ ΔΕΚ 19/03/1993, Γνωμοδότηση 2/91 (Σύμβαση αριθ. 170 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας περί ασφαλούς χρησιμοποίησης χημικών προϊόντων στην εργασία), Συλλογή 1993 σελ. I-1061

³¹ Ό.π., σημ. 36-39

³² Ό.π., σημ. 36

³³ ΔΕΚ 15/11/1994, Γνωμοδότηση 1/94 (Αρμοδιότητα της Κοινότητας προς σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των υπηρεσιών και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας), Συλλογή 1994 σελ. I-5267

υπηρεσία, εμπορική παρουσία, παρουσία φυσικών προσώπων προερχομένων από ένα κράτος μέλος του ΠΟΕ, κατά τρόπο που ο παρέχων την υπηρεσία, ο οποίος προέρχεται από ένα κράτος μέλος, να νομιμοποιείται να παρέχει υπηρεσίες εντός της επικράτειας οποιουδήποτε άλλου κράτους μέλους του ΠΟΕ) κρίθηκε ότι εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής. Ο κοινοτικός δικαστής εξέτασε χωριστά τις υπηρεσίες μεταφορών και, θεωρώντας ότι αποτελούν αντικείμενο ειδικού τίτλου της Συνθήκης, απεφάνθη ότι εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 133 ΣυνθΕΚ (π.α. 113). Αναφορικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι μόνο οι διατάξεις της TRIPS για τη θέση σε κυκλοφορία των προϊόντων παραποίησης ή απομίμησης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής. Βάσει, λοιπόν, της Γνωμοδότησης 1/94, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της GATT και συντρέχουσα για τη σύναψη των Συμφωνιών GATS και TRIPS.

Το ΔΕΚ, παραπέμποντας στο Διάσκεμμα 1/78 και τη Γνωμοδότηση 2/91, επαναβεβαίωσε την υποχρέωση στενής συνεργασίας μεταξύ των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών στους τομείς συντρέχουσας αρμοδιότητας και επανέλαβε ως πηγή του εν λόγω καθήκοντος την ανάγκη ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Κοινότητας.³⁴ Επεσήμανε δε ότι το καθήκον συνεργασίας είναι επιτακτικότερο στην περίπτωση των Συμφωνιών του ΠΟΕ, λόγω του μεταξύ τους άρρηκτου δεσμού και λαμβάνοντας υπόψιν το μηχανισμό διασταυρωμένων μέτρων ανταπόδοσης που προβλέπεται από το Μνημόνιο συμφωνίας για τη διευθέτηση των διαφορών.³⁵

Ειδικής μνείας χρήζει, επίσης, η υπόθεση **C-25/94 (Επιτροπή κατά Συμβουλίου)**,³⁶ με αντικείμενο την αίτηση ακυρώσεως απόφασης του Συμβουλίου περί απονομής στα κράτη μέλη δικαιώματος ψήφου στο πλαίσιο του FAO, προκειμένου να εγκριθεί η συμφωνία για την προαγωγή της τήρησης εκ μέρους των αλιευτικών σκαφών των διεθνών μέτρων διατήρησης και διαχείρισης στην ανοιχτή θάλασσα. Το Δικαστήριο, αναγνωρίζοντας τη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών, κρίνοντας ότι η ουσία της συμφωνίας αφορούσε ζητήματα εμπίπτοντα στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας και παραπέμποντας στο Διάσκεμμα 1/78 και τις Γνωμοδοτήσεις 2/91 και 1/94, υπογράμμισε την υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών σε όλα τα στάδια συνομολόγησης και υλοποίησης μίας διεθνούς συμφωνίας.³⁷ Η διαφορετικότητα και η σημασία της εν λόγω υπόθεσης έγκειται στο γεγονός ότι το ΔΕΚ *έθεσε σε δικαστικό έλεγχο την εκπλήρωση του καθήκοντος συνεργασίας*. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, το σημείο 2.3 του Διακανονισμού³⁸ συνιστά την υλοποίηση

³⁴ Ό.π., σημ. 108

³⁵ Ό.π., σημ. 109

³⁶ ΔΕΚ 19/03/1996, υπόθεση C-25/94 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης), Συλλογή 1996, σελ. I-1469

³⁷ Ό.π., σκ. 48

³⁸ Στις 18 Δεκεμβρίου 1991 το Συμβούλιο και η Επιτροπή σύνηψαν Διοργανική Συμφωνία «σχετικά με την προετοιμασία των συνεδριάσεων του FAO καθώς και τις παρεμβάσεις και τη ψηφοφορία». Ο εν λόγω Διακανονισμός αποσκοπούσε στη συμμόρφωση με τους εσωτερικούς κανόνες του FAO, σύμφωνα με τους οποίους πριν από κάθε συνεδρίαση η Ευρωπαϊκή Κοινότητα όφειλε να προβεί σε δήλωση αρμοδιότητας για κάθε θέμα της ημερήσιας διάταξης. Ειδικότερα το σημείο 2.3 της Διοργανικής Συμφωνίας προέβλεπε ότι:

«Οσάκις ένα θέμα της ημερήσιας διατάξεως αφορά ζητήματα εμπίπτοντα στην αρμοδιότητα τόσο των κρατών μελών όσο και της Κοινότητας, καταβάλλεται προσπάθεια επιτεύξεως κοινής θέσεως διά συναινέσεως. Αν η επίτευξη κοινής θέσεως είναι εφικτή:

* η Προεδρία εκφράζει την κοινή θέση όταν το επίμαχο ζήτημα κείται εκτός του πεδίου της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή μπορούν να λαμβάνουν τον λόγο προκειμένου να υποστηρίξουν και/ή να συμπληρώσουν τη δήλωση της Προεδρίας. Τα κράτη μέλη ψηφίζουν σύμφωνα με την κοινή θέση,

(“mise en oeuvre”) εντός του FAO του καθήκοντος συνεργασίας και, όπως διαφαίνεται από τους όρους του Διακανονισμού, τα δύο θεσμικά όργανα είχαν την πρόθεση να δεσμευτούν αμοιβαίως.³⁹ Το Συμβούλιο με την απόφασή του να απονείμει το δικαίωμα ψήφου στα κράτη μέλη, παραβίασε τον Διακανονισμό, τον οποίο όφειλε να τηρήσει.⁴⁰

Η πλέον πρόσφατη θέση του κοινοτικού δικαστή για το καθήκον συνεργασίας διατυπώθηκε στην απόφασή του επί υποθέσεως ελληνικού ενδιαφέροντος που εκδόθηκε το 2009, **C-45/07 (Επιτροπή κατά Ελλάδα)**,⁴¹ η οποία έχει ως αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΣυνθΕΚ λόγω παραβάσεως εκ μέρους της Ελληνικής Δημοκρατίας των υποχρεώσεων που υπέχει βάσει του κοινοτικού δικαίου στο πλαίσιο του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού (ΔΝΟ). Η Ελληνική Δημοκρατία υπέβαλε πρόταση στον ΔΝΟ για τον έλεγχο της συμμόρφωσης πλοίων και λιμενικών εγκαταστάσεων προς τις απαιτήσεις της διεθνούς συμβάσεως για την Ασφάλεια της Ζωής στη Θάλασσα (σύμβαση SOLAS) και τον Διεθνή Κώδικα για την Ασφάλεια Πλοίων και Λιμενικών Εγκαταστάσεων (κώδικας ISPS). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε ότι κατόπιν της εκδόσεως του Κανονισμού 725/2004/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ο οποίος ενσωμάτωσε στο κοινοτικό δίκαιο τη σύμβαση SOLAS και τον κώδικα ISPS, η Κοινότητα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού και ως εκ τούτου τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν πλέον αρμοδιότητα να υποβάλουν εθνικές θέσεις στον ΔΝΟ. Την ίδια προσέγγιση ακολούθησε και το ΔΕΚ, το οποίο έκρινε ότι η Ελληνική Δημοκρατία, υποβάλλοντας στον ΔΝΟ την επίδικη πρόταση, παραβίασε τις υποχρεώσεις που υπέχει βάσει του κοινοτικού δικαίου. Η εν λόγω απόφαση δεν προσθέτει νέες διαστάσεις στη νομολογιακή επεξεργασία του καθήκοντος συνεργασίας, αλλά λειτουργεί αθροιστικά στην ήδη διαμορφωμένη νομολογία του Δικαστηρίου.

1.2.2. Η νομολογία του ΔΕΚ: επαρκής ή συμπληρωματική νομική βάση:

Συνεπεία του γεγονότος ότι επαρκής και αυτοτελής νομική βάση για το συντονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς και τις διεθνείς διασκέψεις δεν παρέχεται από το άρθρο 10 ΣυνθΕΚ, αλλά ούτε από το άρθρο 3 ΣυνθΕΕ ή τις διατάξεις για την ΚΕΠΠΑ, η συμβολή του κοινοτικού δικαστή προς αυτή την κατεύθυνση κρίνεται καταλυτικής σημασίας. Χωρίς να αποτελεί πάνακεια σε σχέση με τις ελλείψεις των Συνθηκών, το καθήκον συνεργασίας, όπως διαμορφώθηκε από το ΔΕΚ, συνιστά μία από τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τις εξωτερικές σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁴²

Μολονότι το καθήκον συνεργασίας, όπως διαμορφώθηκε από τον κοινοτικό δικαστή, παραμένει αρκετά αόριστο, ακόμα και σε αυτή τη μορφή είναι περισσότερο συγκεκριμένο από τη γενική αρχή της κοινοτικής πίστης υπό το άρθρο 10

* η Επιτροπή εκφράζει την κοινή θέση όταν το επίμαχο ζήτημα κείται εντός του πεδίου της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας. Τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν τον λόγο προκειμένου να υποστηρίξουν και/ή να συμπληρώσουν τη δήλωση της Επιτροπής. Η Επιτροπή ψηφίζει σύμφωνα με την κοινή θέση».

Αναλυτικότερα για το συντονισμό μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στο πλαίσιο του FAO βλ. υποκεφάλαιο 2.1.1.

³⁹ Υπόθεση C-25/94 (Επιτροπή κατά Συμβουλίου), ό.π., σκ. 49

⁴⁰ Ό.π., σκ. 50

⁴¹ ΔΕΚ 12/02/2009, υπόθεση C-45/07 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ελληνικής Δημοκρατίας), (δεν έχει δημοσιευτεί ακόμα στη Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου)

⁴² MacLeod I., Hendry I., Hyett S., ό.π., p. 145

ΣυνθΕΚ⁴³ και αποσαφηνίζει ζητήματα που δεν έχουν καθοριστεί ούτε από το εν λόγω άρθρο ούτε από το άρθρο 116 ΣυνθΕΟΚ. Το ΔΕΚ από νωρίς αναγνώρισε την υποχρέωση ειλικρινούς συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών ως υποχρεωτική και αμοιβαία, σκεπτικό το οποίο εξελίχθηκε σε πάγια νομολογία και επαναλαμβάνεται έως την πλέον πρόσφατη σχετική υπόθεση ελληνικού ενδιαφέροντος αναφορικά με τις αρμοδιότητες της Κοινότητας και των κρατών μελών στο πλαίσιο του ΔΝΟ.

Η συμβολή του ΔΕΚ είναι εξίσου σημαντική αναφορικά με το πεδίο και τους όρους εφαρμογής του υπό εξέταση καθήκοντος. Το Δικαστήριο στη Γνωμοδότηση 2/91 χρησιμοποίησε γενικούς όρους, όπως «μία Σύμβαση της ΔΟΕ», και όχι ειδικές αναφορές στη Σύμβαση αριθ. 170. Επιπροσθέτως, θεμελίωσε τη γενική υποχρέωση για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ως βάση της εφαρμογής του καθήκοντος συνεργασίας. Συνάγεται, επομένως, ότι η υποχρέωση συντονισμού εφαρμόζεται σε κάθε άλλη περίπτωση συντρέχουσας αρμοδιότητας της Κοινότητας και των κρατών μελών στο πλαίσιο της ΔΟΕ, αλλά και σε συναφείς περιπτώσεις σε άλλους διεθνείς οργανισμούς. Η προσέγγιση αυτή επιβεβαιώνεται από το ίδιο το ΔΕΚ στη μεταγενέστερη Γνωμοδότηση 1/94 και την απόφαση επί της υποθέσεως C-25/94, όπου ο κοινοτικός δικαστής εφήρμοσε το καθήκον συνεργασίας στην περίπτωση από κοινού συμμετοχής της Κοινότητας και των κρατών μελών στον ΠΟΕ και τον FAO, αντιστοίχως. Διαπιστώνεται, επομένως, ότι το καθήκον συνεργασίας τυγχάνει εφαρμογής σε περιπτώσεις συντρέχουσας αρμοδιότητας, ανεξαρτήτως του καθεστώτος που απολαμβάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο ενός διεθνούς οργανισμού. Τόσο στη Γνωμοδότηση 2/91, όπου η Κοινότητα διέθετε το καθεστώς του παρατηρητή στο πλαίσιο της ΔΟΕ, όσο και στη Γνωμοδότηση 1/94 και την υπόθεση C-25/94, όπου συμμετείχε με την ιδιότητα του μέλους στους αντίστοιχους Οργανισμούς, το ΔΕΚ υπογράμμισε το καθήκον συνεργασίας.

Εντούτοις, από την εξέταση της νομολογιακής επεξεργασίας της αρχής δεν λείπουν οι προβληματισμοί αναφορικά με την προσέγγιση του κοινοτικού δικαστή, αλλά και τη δυνατότητα της νομολογίας να λειτουργήσει ως υποκατάστατο των ανεπαρκειών του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου. Διαπιστώνεται ότι σε όλες τις οικείες υποθέσεις οι αναφορές του Δικαστηρίου στο καθήκον συνεργασίας είναι σύντομες, ενώ χρησιμοποιείται συστηματικά πανομοιότυπη φόρμουλα για την αποτύπωσή του. Κατά το ΔΕΚ, το καθήκον συνεργασίας δεν βρίσκει νομικό έρεισμα στο άρθρο 10 ΣυνθΕΚ ή σε οποιαδήποτε άλλη διάταξη της Συνθήκης, αλλά απορρέει από την ανάγκη για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Ένωσης. Η λακωνική αυτή προσέγγιση του ΔΕΚ έχει πυροδοτήσει πλήθος προτάσεων για πιθανές νομικές βάσεις, οι οποίες συμπεριελήφθησαν στα ερμηνευτικά σχόλια επί της κοινοτικής νομολογίας.⁴⁴ Προβληματισμοί εγείρονται, επίσης, αναφορικά με την προσέγγιση του Δικαστηρίου σε

⁴³ Timmermans C., (2000), "Organising Joint Participation of EC and Member States" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, London, Sweet & Maxwell, p. 241, Dutzler B., "The Representation of the EU and the Member States in International Organisations – General Aspects", ό.π., p. 167

⁴⁴ Επί παραδείγματι, έχει υποστηριχθεί από τους Govaere I., Capiou J., Vermeersch A., και τον Hoffmeister F. ότι το άρθρο 10 ΣυνθΕΚ συνιστά τη νομική βάση του καθήκοντος συνεργασίας, ενώ ο Frid R. και ο Hilf M. έχουν διατυπώσει την άποψη ότι η υποχρέωση συντονισμού προκύπτει από το άρθρο 10 ΣυνθΕΚ σε συνδυασμό και συμπληρωματικά με το άρθρο 3 ΣυνθΕΕ. Βλ. Govaere I., Capiou J., Vermeersch A., (2004) "In - Between Seats: The Participation of the European Union in International Organizations", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 9, Iss. 2, p. 173, Hoffmeister F., (2007), "Outsider or Frontrunner? Recent developments under International and European law on the status of the European Union in international organizations and treaty bodies", *Common Market Law Review*, Vol. 44, Iss. 1, p. 59, Frid R., *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, ό.π., p. 149, Hilf M., ό.π., p. 256.

σχέση με τη διαδικασία υλοποίησης του καθήκοντος συνεργασίας, καθώς ο κοινοτικός δικαστής επέλεξε επανειλημμένως να αποσιωπήσει τους τρόπους εφαρμογής και αρκέστηκε στη διατύπωση ότι εναπόκειται στα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών όρων για τη μεταξύ τους συνεργασία.⁴⁵ Υπό το πρίσμα αυτό, το καθήκον συνεργασίας παραμένει μία μάλλον γενική φόρμουλα⁴⁶ και δεν μπορεί να ειπωθεί ως ένα διαδικαστικό εργαλείο επιφορτισμένο με την αποστολή του περιορισμού των δυσχερειών που ανακύπτουν λόγω της μικτότητας της αρμοδιότητας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών.

Το ερώτημα, επομένως, που εγείρεται είναι: η υποχρέωση συντονισμού χωρίς ρητή αναφορά στη Συνθήκη και όπως διαμορφώθηκε κυρίως από τη νομολογία του ΔΕΚ, είναι επαρκής ώστε να εξασφαλίσει την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ασκήσει *αποτελεσματικά* τις αρμοδιότητές της στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών; Πιθανότατα η απάντηση που πρέπει να δοθεί είναι αρνητική.

Το γεγονός ότι η αποτελεσματική παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το κοινοτικό δίκαιο αλλά και από τους κανόνες των οργανισμών δεν αποδυναμώνει την ανάγκη για καλύτερη ρύθμιση του ζητήματος στο εσωτερικό της Ένωσης. Υπό το πρίσμα αυτό, η συμπερίληψη μιας εδραίας νομικής βάσης στη Συνθήκη προβάλλει ως η ενδεδειγμένη λύση.⁴⁷ Εναλλακτικά, προτείνεται η υιοθέτηση επίσημης Απόφασης του Συμβουλίου, με την οποία θα καθορίζονται δεσμευτικές διαδικασίες για την εκπροσώπηση της Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς.⁴⁸ Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να περιλαμβάνονται διαδικαστικοί κανόνες και να ρυθμίζεται η εφαρμογή του καθήκοντος συνεργασίας όχι μόνο στις περιπτώσεις από κοινού συμμετοχής της Κοινότητας και των κρατών μελών αλλά σε κάθε περίπτωση που η πρώτη διαθέτει αρμοδιότητα επί των ζητημάτων που αποτελούν αντικείμενο ενός οργανισμού, στον οποίο μετέχει οποιοδήποτε από τα δύο μέρη (η Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη). Αναμφίβολα, δεν καθίσταται δυνατό να ρυθμιστεί κατά τρόπο ομοιόμορφο το σύνολο των περιπτώσεων συντρέχουσας αρμοδιότητας στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών και διεθνών διασκέψεων, όταν είναι τόσο πολυάριθμες και διαφορετικές μεταξύ τους, κρίνεται όμως αναγκαίο να διαμορφωθούν οι γενικές αρχές για τη δημιουργία ενός *εδραίου νομικού πλαισίου* για το συντονισμό.

⁴⁵ Γνωμοδότηση 2/91 (Σύμβαση ΔΟΕ), ό.π., σημ. 38

⁴⁶ Heliskoski J., (1996), "The "Duty of Cooperation" between the European Community and its Member States within the World Trade Organization", σε Koskenniemi M., Takamaa K. (eds.), *Finnish Yearbook of International Law*, Vol. VII, Netherlands, Kluwer Law International, p. 115

⁴⁷ Ό.π., p. 116 και p. 126 και Sack J., ό.π., p. 1256. Για την αντίθετη άποψη, την ενθάρρυνση δηλαδή της συνέχισης της υφιστάμενης πρακτικής των ad hoc λύσεων σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, βλ. Hyett S., (2000), "The Duty of Co-operation: A Flexible Concept" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, ό.π., p. 251

⁴⁸ Sack J., ό.π., p. 1256 και Heliskoski J., "The "Duty of Cooperation" between the European Community and its Member States within the World Trade Organization", ό.π., p. 116

2. Η Πρακτική της Παρουσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους Διεθνείς Οργανισμούς: Συντονισμένη ή Κατακερματισμένη Δράση;

Προκειμένου να καταστεί καλύτερα αντιληπτή η προβληματική της συντονισμένης δράσης, σκόπιμη κρίνεται η εξέταση συγκεκριμένων περιπτώσεων εφαρμογής της υπό εξέταση υποχρέωσης στο πλαίσιο επιλεγμένων διεθνών οργανισμών. Η *ευέλκτη* φόρμουλα της υποχρέωσης συντονισμού επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν το πλέον ενδεδειγμένο μοντέλο συνεργασίας για κάθε διεθνή οργανισμό και επιβάλλει τη *συγκεκριμένη* και *εξατομικευμένη* (case-to-case basis) εξέταση της υλοποίησης του καθήκοντος συνεργασίας.

2.1 Ο συντονισμός στους οργανισμούς όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει με την ιδιότητα του μέλους

2.1.1. Η περίπτωση του FAO

Προκειμένου να καταστεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μέλος του FAO, απαιτείτο η τροποποίηση της καταστατικής του συνθήκης. Κατόπιν πολύμηνων διαπραγματεύσεων, που διενεργήθηκαν από την Επιτροπή σε στενή συνεργασία με το Συμβούλιο, η Κοινότητα κατέστη μέλος του Οργανισμού στις 26 Νοεμβρίου 1991. Το γεγονός, ωστόσο, ότι η Κοινότητα αποτελεί μέλος ενός οργανισμού δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη ότι τα κράτη μέλη έχουν αποστερηθεί του ρόλου τους. Στο πλαίσιο του FAO, εφαρμόζεται η *αρχή της εναλλακτικής άσκησης των δικαιωμάτων* μεταξύ της πρώτης και των δεύτερων.⁴⁹ Ειδικής μνείας χρήζει το γεγονός ότι για τη συμμετοχή ενός οργανισμού, εν προκειμένω της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στο πλαίσιο του FAO απαιτούνται δύο δηλώσεις αρμοδιότητας: μία γενική δήλωση υποβάλλεται από τον οργανισμό κατά την προσχώρησή του, με την οποία προσδιορίζονται οι τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη του έχουν απονεμίσει αρμοδιότητες και μία ειδική δήλωση αρμοδιότητας πραγματοποιείται πριν από κάθε συνεδρίαση, υποδεικνύοντας για κάθε θέμα της ημερήσιας διάταξης εάν η αρμοδιότητα εμπίπτει στην Κοινότητα ή τα κράτη μέλη και συνακόλουθα ποιό από τα δύο μέρη θα ασκήσει το δικαίωμα ψήφου.

Προκειμένου να συμμορφωθεί η Κοινότητα με τους κανόνες του FAO, πέραν της γενικής δήλωσης αρμοδιότητας που υπέβαλε κατά την ένταξή της, προέβη στη σύναψη ενδοκοινοτικού διακανονισμού σχετικά με την προετοιμασία των συνεδριάσεων του FAO, τις παρεμβάσεις και τη ψηφοφορία. Ο εν λόγω διακανονισμός συνήφθη στις 19 Δεκεμβρίου 1991 και προσέλαβε τον τύπο της Διοργανικής Συμφωνίας μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής.⁵⁰ Το πρώτο μέρος της Διοργανικής Συμφωνίας (σημεία 1.1 – 1.13) ρυθμίζει λεπτομερώς τη διαδικασία του συντονισμού και από τις οικείες προβλέψεις συνάγεται ότι ο εσωτερικός συντονισμός διενεργείται σε δύο στάδια:⁵¹ το ζήτημα της κατανομής των αρμοδιοτήτων επί των

⁴⁹ Άρθρο II παρ. 8 του καταστατικού του FAO

⁵⁰ Η Διοργανική Συμφωνία δεν έχει δημοσιευτεί. Για το πλήρες κείμενο βλ. Frid R., *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, ό.π., Annex VI.

⁵¹ Frid R., *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, ό.π., p.p. 256, 257

συγκεκριμένων θεμάτων της ημερήσιας διάταξης του FAO ρυθμίζεται στις αρμόδιες ομάδες εργασίας του Συμβουλίου στις Βρυξέλλες, ενώ το περιεχόμενο των κοινών θέσεων καθορίζεται στις συνεδριάσεις συντονισμού στην έδρα του Οργανισμού, τη Ρώμη. Σε περίπτωση που δεν επιτυγχάνεται συμφωνία διενεργούνται επιπλέον άτυπες συνεδριάσεις συντονισμού επί τόπου, ενώ το ζήτημα επιλύεται σε τελευταίο βαθμό στην COREPER.

Το δεύτερο μέρος της Διοργανικής Συμφωνίας καθορίζει τους κανόνες περί παρεμβάσεως και ψηφοφορίας. Το σημείο 2.1 ορίζει ότι όταν ένα θέμα της ημερήσιας διάταξης αφορά ζητήματα εμπιπτοντα στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, αρμόδια να παρεμβαίνει και να ψηφίζει είναι η Επιτροπή. Αντιστοίχως, το σημείο 2.2 προβλέπει ότι οσάκις ένα θέμα της ημερήσιας διάταξης αφορά ζητήματα που εμπιπτον στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα τελευταία παρεμβαίνουν και ψηφίζουν. Ακολούθως, το σημείο 2.3 ρυθμίζει τις περιπτώσεις που εμπιπτον στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών, οι οποίες μάλιστα είναι οι περισσότερο συχνές και ταυτοχρόνως οι περισσότερο πολύπλοκες. Στις εν λόγω περιπτώσεις, ο συντονισμός προσλαμβάνει αυξημένη σημασία και ως στόχος ορίζεται η επίτευξη κοινής θέσης διά συναινέσεως. Κατά την περίπτωση διαμόρφωσης κοινής θέσης και προκειμένου να προσδιοριστεί το αρμόδιο όργανο για να την εκφράσει, η Επιτροπή ή το Συμβούλιο, εξετάζεται σε ποίου την αρμοδιότητα εμπιπτει «η ουσία του ζητήματος» (“the thrust of the issue”). Στο πλαίσιο αυτό, όταν το επίμαχο ζήτημα εκφεύγει της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας, η Προεδρία εκφράζει την κοινή θέση. Εν αντιθέσει, όταν το επίμαχο ζήτημα εμπιπτει στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα, αρμόδια να εκφράσει την κοινή θέση και να ψηφίσει είναι η Επιτροπή. Η απόφαση για την «ουσία του ζητήματος» λαμβάνεται στις συνεδριάσεις συντονισμού στις Βρυξέλλες. Σύμφωνα με το σημείο 2.4 της Διοργανικής Συμφωνίας, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η διαμόρφωση κοινής θέσης αποδεικνύεται ανέφικτη, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να παρεμβαίνουν και να ψηφίζουν στις συνεδριάσεις του Οργανισμού.

Το εν λόγω σημείο του Διακανονισμού έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονου σχολιασμού. Υποστηρίζεται αφενός ότι λειτουργεί ως εχέγγυο έστω για τη μονομερή δράση των κρατών μελών σε περίπτωση μη διαμόρφωσης κοινής θέσης,⁵² αφετέρου ότι υποσκάπτει τη συνοχή της δράσης της Κοινότητας στο πλαίσιο του FAO.⁵³ Περαιτέρω, το συνολικό κείμενο της Διοργανικής Συμφωνίας επιδέχεται σχολιασμού. Επί παραδείγματι, δεν καθίσταται σαφές κατά πόσο «η επίτευξη κοινής θέσης διά συναινέσεως» (σημείο 2.3) αναφέρεται στη διαμόρφωση κοινής θέσης μεταξύ των κρατών μελών ή εάν αφορά, επίσης, την Επιτροπή. Το σημείο 1.12 φαίνεται να ενισχύει την πρώτη εκδοχή: σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών, το ζήτημα παραπέμπεται στη COREPER, την Επιτροπή Μόνιμων Αντιπροσώπων των *κρατών μελών*. Κατά την περίπτωση διαμόρφωσης κοινής θέσης, χρειάζεται να διευκρινιστεί περαιτέρω σε ποίου την αρμοδιότητα εμπιπτει «η ουσία του ζητήματος». Ποιοί διαδικαστικοί κανόνες εφαρμόζονται, όμως, για τη λήψη της εν λόγω απόφασης; Δεδομένου ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν τη δυνατότητα να ανακόψουν την υιοθέτηση κοινής θέσης και να διατηρήσουν το δικαίωμα παρέμβασης και ψήφου (σημείο 2.4), η απόφαση για την αναγνώριση αρμοδιότητας επί της «ουσίας του ζητήματος» φαίνεται να μπορεί να

⁵² Sack J., ό.π., p. 1255

⁵³ Ό.π. και Timmermans C., ό.π., p. 242

ληφθεί μόνο στη βάση του κανόνα του consensus. Άλλωστε, η ίδια η πρακτική επιβεβαιώνει ότι τα κράτη μέλη επιδιώκουν την ελαχιστοποίηση των περιπτώσεων αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας και κατά τις περιπτώσεις συντρέχουσας αρμοδιότητας, υποστηρίζουν ως επί το πλείστον ότι «η ουσία του ζητήματος» εμπίπτει στην εθνική τους αρμοδιότητα.⁵⁴

Οι επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν αναφορικά με τη λειτουργικότητα των προβλέψεων της Διοργανικής Συμφωνίας δεν άργησαν να επιβεβαιωθούν στην πράξη. Η έλλειψη συντονισμού υπήρξε εμφανής από τα πρώτα κιόλας στάδια εφαρμογής της προβλεπόμενης από τη Συμφωνία διαδικασίας. Κατ' αρχάς, τα προβλήματα είναι πρακτικής φύσεως και άπτονται της προετοιμασίας των συνεδριάσεων του FAO. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη, ιδίως κατά τα πρώτα έτη της από κοινού συμμετοχής τους, δεν υπέβαλαν εγκαίρως τις απαιτούμενες δηλώσεις αρμοδιότητας, με αποτέλεσμα συχνά να καθυστερείται η έναρξη των συνεδριάσεων. Ενδεικτική εν προκειμένω είναι η θέση της Επιτροπής, η οποία σημειώνει ότι η εμπειρία από την εφαρμογή της διαδικασίας συντονισμού στο πλαίσιο του FAO αποδεικνύει τη χρονοβόρα και σύνθετη φύση της διαδικασίας, η οποία δεν ενδείκνυται να εφαρμοστεί και σε άλλες περιπτώσεις.⁵⁵

Η δεύτερη και συνθετότερη, ωστόσο, δυσκολία εντοπίζεται στο ζήτημα της κατανομής των αρμοδιοτήτων και συνακόλουθα στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου. Ως επί το πλείστον, τα θέματα της ημερήσιας διάταξης εμπίπτουν στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών και «η ουσία του ζητήματος» στην αρμοδιότητα των τελευταίων. Ως εκ τούτου, το δικαίωμα ψήφου ασκείται από τα κράτη μέλη, σύμφωνα όμως με την κοινή θέση που έχει διαμορφωθεί στις συνεδριάσεις συντονισμού. Εντούτοις, η επίτευξη κοινής θέσης δεν συνεπάγεται αυτομάτως την αγαστή συνεργασία μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών. Χαρακτηριστική είναι η διένεξη που ανέκυψε μεταξύ της Επιτροπής και του Συμβουλίου ενώπιον του ΔΕΚ αναφορικά με το δικαίωμα ψήφου για την έγκριση σύμβασης περί αλιείας.⁵⁶ Έχοντας ήδη εξετάσει το σκεπτικό του κοινοτικού δικαστή,⁵⁷ εν προκειμένω σκόπιμο κρίνεται να επισημανθεί ότι, λαμβάνοντας υπόψη την αρμονική συνεργασία της Επιτροπής και των κρατών μελών κατά τις διαπραγματεύσεις για την έγκριση της επίδικης συμφωνίας και την υιοθέτηση κοινής θέσης, η οποία θα υποστηριζόταν ανεξαρτήτως του ποιος θα ασκούσε το δικαίωμα ψήφου, ο μοναδικός λόγος που φαίνεται να δικαιολογεί την έκταση και την ένταση της διένεξης και την επιμονή των κρατών μελών να ασκήσουν ατομικά το δικαίωμα ψήφου είναι η επιθυμία για υπεράσπιση της διεθνούς τους παρουσίας. Η πραγματική φύση της διαφοράς έγκειται, επομένως, στην αντιπαράθεση μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών για άσκηση επιρροής και επίδειξη δύναμης στο διεθνές πεδίο.⁵⁸ Η περίπτωση του FAO είναι ενδεικτική της αντιφατικής προσέγγισης των κρατών μελών αναφορικά με την παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς. Αφενός επιθυμούν τη συμμετοχή της και την αξιοποίηση του

⁵⁴ Για τους εν λόγω προβληματισμούς βλ. Heliskoski J. (2000), "Internal Struggle for International Presence: The Exercise of Voting Rights Within the FAO" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, ό.π., p. 84

⁵⁵ SEC (93) 361 «Η συμμετοχή της Κοινότητας στα όργανα και τις διασκέψεις των Ηνωμένων Εθνών», 03/03/1993, σημ. 16α

⁵⁶ Υπόθεση C-25/94 (Επιτροπή κατά Συμβουλίου), ό.π.

⁵⁷ Βλ. υποκεφάλαιο 1.2.1.

⁵⁸ Heliskoski J., "Internal Struggle for International Presence: The Exercise of Voting Rights Within the FAO", ό.π., p. 99

συλλογικού βάρους τους, αφετέρου είναι τα ίδια που επιδιώκουν να περιορίσουν τις εξουσίες της και την «ορατότητά» της (visibility) στο πλαίσιο των οργανισμών.⁵⁹

2.1.2. Η περίπτωση του ΠΟΕ

Συνεπεία της αποκλειστικής αρμοδιότητας της στο πεδίο της εμπορικής πολιτικής, η Κοινότητα de facto αντικατέστησε τα κράτη μέλη (λειτουργική διαδοχή) στον πρόδρομο του ΠΟΕ, τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT). Σκόπιμο, ωστόσο, κρίνεται να επισημανθεί ότι τύποις συμβαλλόμενα μέρη της GATT παρέμειναν τα κράτη μέλη, τα οποία είχαν την ευθύνη για την εκτέλεση των αναληφθεισών με τη Συμφωνία δεσμεύσεων. Εν αντιθέσει, η Κοινότητα συμμετέχει στον ΠΟΕ με την ιδιότητα του ιδρυτικού μέλους. Σε συνέχεια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), η Τελική Πράξη υπεγράφη στο Μαρακές στις 15 Απριλίου 1994 και ετέθη σε ισχύ την 01 Ιανουαρίου 1995.⁶⁰ Για τη συμμετοχή της Κοινότητας στον ΠΟΕ χρησιμοποιήθηκε το ίδιο μοντέλο που είχε υιοθετηθεί για τον FAO, δηλαδή η *εναλλακτική άσκηση του δικαιώματος ψήφου*.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπώντας την Κοινότητα και τα κράτη μέλη, διαπραγματεύτηκε τις Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης, χωρίς ωστόσο να έχει διευκρινιστεί σε ποιά αντικείμενα διαπραγματεύεται εξ' ονόματος της Κοινότητας και σε ποιά εξ' ονόματος των κρατών μελών. Κατά το πέρας των διαπραγματεύσεων, το ζήτημα της κατανομής των αρμοδιοτήτων δεν είχε διευθετηθεί και η Τελική Πράξη υπεγράφη από κοινού από την Κοινότητα και τα κράτη μέλη. Η Επιτροπή εξακολουθούσε να υποστηρίζει ότι το σύνολο των αντικειμένων των διαπραγματεύσεων, συμπεριλαμβανομένων των «νέων θεμάτων» ("new issues"), όπως οι υπηρεσίες και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ενέπιπταν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, ενώ τα κράτη μέλη υποστήριζαν πως ο διαπραγματευτικός ρόλος της Commission δεν έθιγε τις αρμοδιότητές τους. Μολονότι η εν λόγω διαφωνία μπορούσε να προβλεφθεί από την έναρξη κιόλας των διαπραγματεύσεων, η Επιτροπή μόλις λίγες μέρες πριν την υπογραφή της Τελικής Πράξης υπέβαλε αίτηση γνωμοδότησης στο ΔΕΚ, θέτοντάς το σε ασυνήθιστους χρονικούς περιορισμούς.

Έχοντας ήδη εξετάσει το σκεπτικό του κοινοτικού δικαστή,⁶¹ σκόπιμο κρίνεται να επισημανθεί ότι η εν λόγω Γνωμοδότηση πυροδότησε έντονη κριτική και αποτέλεσε αντικείμενο εκτεταμένου σχολιασμού. Συνεπεία της αναγνώρισης συντρέχουσας αρμοδιότητας της Κοινότητας και των κρατών μελών επί των Συμφωνιών GATS και TRIPS, διατυπώθηκαν επιφυλάξεις αναφορικά με τη δυνατότητα διασφάλισης ενιαίας και αποτελεσματικής εκπροσώπησης της Κοινότητας στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Εκφράστηκαν ανησυχίες ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη επρόκειτο να αναλωθούν σε ατέρμονες ενδοκοινοτικές διενέξεις περί κατανομής των αρμοδιοτήτων⁶²

⁵⁹ Govaere I., Capiau J., Vermeersch A., ό.π., p. 167

⁶⁰ Πολυμερείς Διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994) – Τελική πράξη που περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του Γύρου της Ουρουγουάης – Μαρακές, 15 Απριλίου 1994 (ΠΟΕ), ΕΕ L 336/253 της 23^{ης}/12/1994. Αναλυτικά για τις Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης βλ. Φατούρος Α., Στεφάνου Κ. (επιμ.), *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών*, Αθήνα, Α. Ν. Σάκκουλα (σειρά: Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων 3)

⁶¹ Βλ. υποκεφάλαιο 1.2.1.

⁶² Bourgeois J., (1995), "The EC in the WTO and Advisory Opinion 1/94: an echternach procession", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p. 786

και η Γνωμοδότηση 1/94 χαρακτηρίστηκε ως «χαμένη ευκαιρία»⁶³ για την ισχυροποίηση της διεθνούς υπόστασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αδυναμία κατάρτισης ενός κώδικα συμπεριφοράς που να ρυθμίζει τη μικτή συμμετοχή της Κοινότητας και των κρατών μελών στον ΠΟΕ ενέτεινε τις ανησυχίες περί μη ευόδωσης της επιδιωκόμενης και αναγκαίας μεταξύ τους συνεργασίας. Πριν ακόμα εκδοθεί η Γνωμοδότηση 1/94, στις 11 Μαΐου 1994 καταρτίστηκε κώδικας συμπεριφοράς ανάμεσα στο Συμβούλιο, τα κράτη μέλη και την Επιτροπή για τις διαπραγματεύσεις της μετά το Γύρο της Ουρουγουάης περιόδου ως προς τις υπηρεσίες. Οι κανόνες που περιλαμβάνει ο κώδικας συμπεριφοράς προσομοιάζουν στην πρακτική που είχε ακολουθηθεί κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, επιφυλάσσοντας στην Επιτροπή το ρόλο του μοναδικού διαπραγματευτή.⁶⁴ Μολονότι οι προσπάθειες για κατάρτιση ενός αντίστοιχου κώδικα συμπεριφοράς για τις διαπραγματεύσεις ως προς τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν ευοδώθηκαν, υποστηρίζεται ότι έχει συμφωνηθεί ένας σιωπηρός «κώδικας» για τον κοινοτικό συντονισμό στο εν λόγω πεδίο.⁶⁵ Η κύρια λογική του συνίσταται στην εφαρμογή μίας ενιαίας διαδικασίας, όπου η Επιτροπή διαπραγματεύεται εξ' ονόματος της Κοινότητας και των κρατών μελών της, ανεξαρτήτως εάν ένα ζήτημα εμπίπτει στην κοινοτική, την εθνική ή τη συντρέχουσα αρμοδιότητα.

Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες, η υιοθέτηση ενός κώδικα συμπεριφοράς που να ρυθμίζει το σύνολο των τομέων και εκφάνσεων της μικτής συμμετοχής της Κοινότητας και των κρατών μελών στον ΠΟΕ δεν κατέστη δυνατή. Η σχετική πρόταση της Επιτροπής το Δεκέμβριο του 1995 δεν εγκρίθηκε.⁶⁶ Ο προτεινόμενος κώδικας εξασφάλιζε την ενιαία εκπροσώπηση, απονέμοντας στην Επιτροπή το ρόλο του μοναδικού διαπραγματευτή. Όσον αφορά στη λήψη των αποφάσεων κατά τις διαπραγματεύσεις, προέβλεπε τον κανόνα του consensus. Η αρχή της ενιαίας εκπροσώπησης τύγχανε, επίσης, εφαρμογής αναφορικά με τη διαδικασία επίλυσης των διαφορών. Η δυνατότητα αυτή που παρέχόταν στην Κοινότητα να αποστερήσει από τα κράτη μέλη τον αυτόνομο ρόλο τους στο πλαίσιο του Μηχανισμού Επίλυσης Διαφορών, υποστηρίζεται ότι αποτελεί την κύρια αιτία της μη υιοθέτησης του κώδικα συμπεριφοράς.⁶⁷ Επιπροσθέτως, στη μη υιοθέτηση του κώδικα έχει συμβάλει αναπόφευκτα η ενίσχυση της επιφυλακτικότητας των κρατών μελών έναντι τέτοιου είδους δεσμεύσεων κατόπιν της απόφασης του ΔΕΚ επί της υποθέσεως FAO και την αναγνώριση της δεσμευτικής ισχύος της Διοργανικής Συμφωνίας.⁶⁸

⁶³ Pescatore P., (1999), "Opinion 1/94 on "conclusion" of the WTO Agreement: is there an escape from a programmed disaster?", *Common Market Law Review*, Vol. 36, Iss. 2, p. 387

⁶⁴ Ο κώδικας συμπεριφοράς δεν έχει δημοσιευτεί. Για το περιεχόμενό του βλ. Στεφάνου Κ., (1995), «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης» σε Φατούρος Α., Στεφάνου Κ. (επιμ.), *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών*, ό.π., σελ. 115-118 και Dutzler B., "The Representation of the EU and the Member States in International Organisations – General Aspects", ό.π., p.p. 174-176

⁶⁵ Raith R., (2001), "The European Community, the WTO – TRIPS Agreement and the WIPO Conventions" σε Kronenberger V. (ed.), *The European Union and the International Legal Order: Discord or Harmony?*, The Hague, T.M.C Asser Press, p.p. 245, 246

⁶⁶ Ο κώδικας συμπεριφοράς δεν έχει δημοσιευτεί. Για το περιεχόμενό του βλ. Ni Chathain C., (1999), "The European Community and the Member States in the Dispute Settlement Understanding of the WTO: United or Divided?", *European Law Journal*, Vol. 4, No. 5, p. 469

⁶⁷ Ό.π.

⁶⁸ Govaere I., Capiou J., Vermeersch A., ό.π., p. 167 και Heliskoski J., "Internal Struggle for International Presence: The Exercise of Voting Rights Within the FAO", ό.π., p. 98

Εντούτοις, παρά τις ανησυχίες που διατυπώθηκαν κατόπιν της έκδοσης από το ΔΕΚ της Γνωμοδότησης 1/94 και της αδυναμίας κατάρτισης ενός κώδικα συμπεριφοράς που να ρυθμίζει το σύνολο των τομέων και εκφάνσεων της μικτής συμμετοχής, η περίπτωση του ΠΟΕ αποτελεί επιτυχημένο παράδειγμα υλοποίησης του καθήκοντος συνεργασίας. Η εξέταση της από κοινού συμμετοχής στο πλαίσιο του Μηχανισμού Επίλυσης Διαφορών⁶⁹ επιβεβαιώνει τον εν λόγω ισχυρισμό. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη επιδιώκουν το μεταξύ τους συντονισμό και η Επιτροπή αναδεικνύεται σε πρωταρχικό δρώντα, ακόμα και στους τομείς που εκφεύγουν της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας.⁷⁰ Έχει υποστηριχθεί ότι λόγοι που ευνοούν και ταυτοχρόνως εξηγούν τον ενεργό ρόλο της Επιτροπής και αντιστρόφως την παθητική στάση των κρατών μελών στους τομείς συντρέχουσας αρμοδιότητας πρέπει να αναζητηθούν στο εξωτερικό περιβάλλον της Ένωσης και δη στους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών στο πλαίσιο του ΠΟΕ.⁷¹ Υπό το πρίσμα αυτό, ο Μηχανισμός Επίλυσης Διαφορών, ιδίως η απώλεια του δικαιώματος άσκησης veto για τη σύσταση των πάνελ και την υιοθέτηση των εκθέσεων τους και η επιβολή των μέτρων ανταπόδοσης, ευνοεί τα μεγάλα κράτη (υπό την έννοια των οικονομικά εύρωστων) και κατά συνέπεια την Επιτροπή, ως εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας – της μεγαλύτερης εμπορικής δύναμης. Ο πρωτεύων ρόλος της Επιτροπής ενισχύεται περαιτέρω λόγω της αποκτηθείσας στο πλαίσιο της GATT εξειδικευμένης γνώσης και εμπειρίας επί της επίλυσης των διαφορών.⁷²

Επί του πρακτέου, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη έχουν υιοθετήσει μία ανεπίσημη διαδικασία συντονισμού αναφορικά με την από κοινού συμμετοχή τους στο Μηχανισμό Επίλυσης Διαφορών, που προσιδιάζει στις προβλέψεις του προτεινόμενου από την Επιτροπή κώδικα συμπεριφοράς του 1995.⁷³ Πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία εκπροσωπεί τόσο την Κοινότητα όσο και τα κράτη μέλη. Η πρωτοβουλία κίνησης της διαδικασίας αναλαμβάνεται από την Επιτροπή, κατόπιν συντονισμού με τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της επιτροπής του άρθρου 133 ή επί τόπου στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Για την κίνηση της διαδικασίας από την Επιτροπή επιδιώκεται η επίτευξη συναίνεσης μεταξύ των κρατών μελών, ενώ στις περιπτώσεις «προσφυγής» κατά κρατών μελών, η Επιτροπή και τα εμπλεκόμενα κράτη προετοιμάζουν από κοινού την άμυνα. Κατά την εξέταση των διαφορών, η Επιτροπή αναλαμβάνει την εκπροσώπηση.

Μεγάλος αριθμός διαφορών έχει ως αντικείμενο το εμπόριο αγαθών και κατά συνέπεια εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Το γεγονός αυτό, ωστόσο, δεν έχει εμποδίσει τρίτες χώρες και συγκεκριμένα τις ΗΠΑ να «προσφύγουν» κατά μεμονωμένων κρατών μελών. Ενδεικτική είναι η διαφορά LAN, στην οποία οι ΗΠΑ κατήγγειλαν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αλλά και την Ιρλανδία και τη Μεγάλη Βρετανία για παραβίαση του άρθρου II της GATT (δασμολογικά τέλη), λόγω της επιβολής πρόσθετων δασμών επί του εξοπλισμού τοπικών δικτύων και υπολογιστών. Καθώς η διαφορά δεν κατέστη δυνατό να επιλυθεί μέσω διαβουλεύσε-

⁶⁹ Πολυμερείς Διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994) – Παράρτημα 2 - Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών (ΠΟΕ), ΕΕ L 336/234 της 23^{ης}/12/1994

⁷⁰ Billet S., (2005), "The EC and WTO Dispute Settlement: The Initiation of Trade Disputes by the EC", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 10, Iss. 2, p. 199

⁷¹ Billet S., (2006), "From GATT to the WTO: The Internal Struggle for External Competences in the EU", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44, No. 5, p.p. 913-119

⁷² Ο.π., p. 916

⁷³ Ni Chathain C., ό.π., p. 471

ων, οι ΗΠΑ ζήτησαν από το Όργανο Επίλυσης Διαφορών τη σύσταση *χωριστών* πάνελ για την Κοινότητα, την Ιρλανδία και τη Μεγάλη Βρετανία.⁷⁴ Αντιδρώντας στη σύσταση *χωριστών* πάνελ και υποστηρίζοντας ότι η εφαρμογή του κοινού εξωτερικού δασμολογίου εμπίπτει στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Κοινότητα αξίωσε και πέτυχε την ενοποίηση των διαδικασιών. Η ίδια προσέγγιση ακολουθείται, ωστόσο, και στις διαφορές επί των Συμφωνιών GATS και TRIPS, που εκφεύγουν της αποκλειστικής κοινοτικής αρμοδιότητας, όπως επί παραδείγματι στις περιπτώσεις καταγγελιών των ΗΠΑ για παραβιάσεις των διατάξεων της TRIPS σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των ταινιών και των τηλεοπτικών προγραμμάτων στην Ελλάδα⁷⁵ και την εφαρμογή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στη Δανία⁷⁶ και τη Σουηδία.⁷⁷

Εντούτοις, η κοινή συμμετοχής της Κοινότητας και των κρατών μελών στο Μηχανισμό Επίλυσης Διαφορών δεν εξελίσσεται πάντα άνευ προβλημάτων. Ενδεικτική είναι η διαφορά *Polygram*,⁷⁸ όπου η Κοινότητα και ορισμένα εκ των κρατών μελών της επεδίωξαν την κίνηση της διαδικασίας κατά του Καναδά, καταγγέλλοντας παραβίαση εκ μέρους της εν λόγω τρίτης χώρας διατάξεων της GATS, λόγω περιορισμών που επέβαλε στη διανομή συγκεκριμένων ταινιών ολλανδικής εταιρείας παραγωγής στην εγχώρια αγορά της. Προκειμένου η Κοινότητα να μπορέσει να επιτύχει την κοινή συμμετοχής της ίδιας και των εμπλεκόμενων κρατών μελών, έπρεπε να συμβιβάσει τις θέσεις δύο εκ των κρατών μελών της, της Ολλανδίας και της Γαλλίας. Ενώ η πρώτη επιθυμούσε να καταγγείλει τον Καναδά για παραβίαση των υποχρεώσεων που υπέχει από την TRIPS, ισχυριζόμενη ότι η εν λόγω τρίτη χώρα παρείχε ευνοϊκότερους όρους προς την αμερικανική βιομηχανία ταινιών, η Γαλλία παρέμενε επιφυλακτική αναφορικά με τη στήριξη της καταγγελίας στην προτεινόμενη από την Ολλανδία νομική βάση, καθώς τα επίμαχα καναδικά μέτρα προσδιόζαν στα γαλλικά μέτρα για την προάσπιση του γαλλικού πολιτισμού. Τούτου δοθέντος, η Κοινότητα, κατόπιν εκτεταμένων συνεδριάσεων συντονισμού, χρειάστηκε να τροποποιήσει τη νομική βάση για την κίνηση της διαδικασίας κατά του Καναδά, προκειμένου να εξασφαλίσει τη συντονισμένη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διαπιστώνεται, επομένως, ότι η πρακτική της από κοινού συμμετοχής στο Μηχανισμό Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ ανταποκρίνεται στη λογική του καθήκοντος συνεργασία και την ανάγκη για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Ένωσης, αλλά δεν εξελίσσεται άνευ προβλημάτων. Η διαφορά *Polygram* αναδεικνύει ορισμένες από τις δυσκολίες που δύναται να ανακύψουν κατά το συντονισμό της δράσης της Κοινότητας και των κρατών μελών, ενώ ειδικά για την κίνηση της διαδικασίας από την Επιτροπή, ως πρόσθετο εμπόδιο αναφέρεται το δικαίωμα *veto* που ουσιαστικά διαθέτουν τα κράτη μέλη, καθώς για την ανάληψη της σχετικής πρωτοβουλίας απαραίτητη είναι η επίτευξη συναίνεσης. Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση ότι η κοινή

⁷⁴ WTO docs. WT/DS62 (European Communities - Customs Classification of Certain Computer Equipment - Complainant: United States), 08/11/1996, WT/DS68 (Ireland - Customs Classification of Certain Computer Equipment - Complainant: United States), 14/02/1997 και WT/DS67 (United Kingdom - Customs Classification of Certain Computer Equipment - Complainant: United States), 14/02/1997

⁷⁵ WTO doc. WT/DS125 (Greece - Enforcement of the Intellectual Property Rights for Motion Pictures and Television Programs - Complainant: United States), 04/05/1998

⁷⁶ WTO doc. WT/DS83 (Denmark - Measures Affecting the Enforcement of Intellectual Property Rights - Complainant: United States), 14/05/1997

⁷⁷ WTO doc. WT/DS86 (Sweden - Measures Affecting the Enforcement of Intellectual Property Rights - Complainant: United States), 28/05/1997

⁷⁸ WTO doc. WT/DS117 (Canada - Measures Affecting Film Distribution Services - Complainant: European Communities), 20/01/1998

συμμετοχή στην επίλυση των διαφορών ενισχύει την ενότητα της Ένωσης στη διεθνή σκηνή, αλλά η ενότητα που διαμορφώνεται ενδέχεται να είναι ενότητα στη μη δράση.⁷⁹

2.2 Ο συντονισμός στους οργανισμούς όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει με το καθεστώς του παρατηρητή

2.2.1. Η περίπτωση του ΟΗΕ

Από τα πρώτα κιόλας έτη λειτουργίας του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, οι χώρες Benelux διαβουλευόνταν συστηματικά μεταξύ τους πριν από τις συνόδους της Γενικής Συνέλευσης, ενώ σταδιακά η συνεργασία επεκτάθηκε, προκειμένου να συμπεριληφθεί η Ιταλία και το Ην. Βασίλειο. Κατόπιν της προσχώρησης της Γερμανίας στον ΟΗΕ το 1973, οι Υπουργοί Εξωτερικών των κρατών μελών της Ένωσης εξέδωσαν «Δήλωση για την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα», με την οποία επεσήμαναν την πρόθεσή τους να υιοθετούν κοινές θέσεις στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών, ιδίως στον ΟΗΕ και τις ειδικευμένες οργανώσεις του. Η ίδια πρόθεση επαναβεβαιώθηκε στην Έκθεση της Κοπεγχάγης και την Έκθεση του Δουβλίνου το 1973 και το 1975, αντιστοίχως.^{80,81}

Η πρώτη νομική βάση για το συντονισμό των κρατών μελών συναντάται στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ εισάγονται οι προβλέψεις που ισχύουν έως σήμερα και οι οποίες από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και έπειτα περιέχονται στο άρθρο 19 ΣυνθΕΕ. Το τελευταίο ορίζει πως τα κράτη μέλη συντονίζουν τη δράση τους στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών και των διεθνών διασκέψεων και υποστηρίζουν τις κοινές θέσεις. Στους οργανισμούς και τις διασκέψεις στις οποίες δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη, εκείνα που συμμετέχουν υποστηρίζουν τις κοινές θέσεις. Όσα κράτη μέλη είναι επίσης μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών θα συνεννοούνται μεταξύ τους και θα τηρούν πλήρως ενημέρους τους άλλους κοινοτικούς εταίρους. Όσα κράτη μέλη είναι μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας φροντίζουν, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, να υπερασπίζονται τις θέσεις και τα συμφέροντα της Ένωσης, με την επιφύλαξη των ευθυνών τους δυνάμει των διατάξεων του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ο κοινοτικός συντονισμός στο πλαίσιο του ΟΗΕ ρυθμίζεται, περαιτέρω, από έναν άτυπο κώδικα συμπεριφοράς που υιοθετήθηκε από τα κράτη μέλη στις 10 Απριλίου 1995.⁸² Βάσει του εν λόγω κώδικα, τα κράτη μέλη επιδιώκουν την κατά το δυνατόν έγκαιρη διαμόρφωση κοινών θέσεων και αναλόγως της σπουδαιότητας του ζητήματος, ο συντονισμός λαμβάνει χώρα διαμέσου του δικτύου COREU,⁸³ στις Βρυξέλλες ή τη Νέα Υόρκη. Ο κώδικας συμπεριφοράς περιέχει ειδική αναφορά στην αρχή της κοινοτικής πίστης, επισημαίνοντας τη σημασία διενέργειας ενδοκοινοτικών διαβουλεύσεων πριν την ανάληψη εθνικών πρωτοβου-

⁷⁹ Heliskoski J., (1999), "Joint Competence of the European Community and its Member States and the Dispute Settlement Practice of the World Trade Organization" σε Dashwood A., Ward A. (eds.), *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2, Oxford, Hart Publishing, p. 83

⁸⁰ Luif P. (2003), "EU cohesion in the UN General Assembly", Institute for Security Studies, Occasional Papers, No. 49, p. 9

⁸¹ Στις 23 Σεπτεμβρίου 1975 η Ιταλία, η οποία ασκούσε την Προεδρία, έκανε την πρώτη κοινή δήλωση στη Γενική Συνέλευση, εκπροσωπώντας τα εννέα (τότε) κράτη μέλη της Κοινότητας. Ό.π., p. 10

⁸² Ο κώδικας συμπεριφοράς δεν έχει δημοσιευτεί. Για το περιεχόμενο του βλ. ό.π., p.p. 11, 12

⁸³ Το COREU (Correspondance européenne) είναι ένα επίσημο ηλεκτρονικό δίκτυο επικοινωνίας, το οποίο συνδέει τα Υπουργία Εξωτερικών των κρατών μελών (και τις μόνιμες αντιπροσωπείες τους στις Βρυξέλλες), την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου.

λιών. Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβώνας τροποποιεί οριακά τις ισχύουσες προβλέψεις –πρόκειται για το νέο άρθρο 34 ΣυνθΕΕ- με το οποίο ενισχύεται ο ρόλος του Υπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ και ορίζεται ότι είναι αρμόδιος να εξασφαλίζει την οργάνωση του συντονισμού και ειδικά στο Συμβούλιο Ασφαλείας να παρουσιάζει την κοινή θέση των κρατών μελών, εφ' όσον έχει καθοριστεί ως προς συγκεκριμένο θέμα της ημερήσιας διάταξης.

Η προβληματική του κοινοτικού συντονισμού στο πλαίσιο του ΟΗΕ συνίσταται στη διαπλοκή οικουμενισμού και περιφερισμού και τη δυνατότητα αξιοποίησης του συλλογικού βάρους της Ένωσης σε έναν αμιγώς διακυβερνητικό οργανισμό αποτελούμενο από κυρίαρχα κράτη. Εν προκειμένω, επιχειρείται η εξέταση της συνοχής (ή της έλλειψης αυτής) σε δύο από τα κύρια όργανα του ΟΗΕ, τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Όσον αφορά στη Γενική Συνέλευση, σε σύνολο 192 μελών τα κράτη μέλη της Ένωσης αντιπροσωπεύουν το 14% των ψήφων. Συνυπολογίζοντας ότι οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες και τα γειτονικά κράτη ως επί το πλείστον συστρατεύονται με την Ένωση, το αντίστοιχο ποσοστό αυξάνεται, χωρίς ωστόσο να υπερβαίνει το 23%.⁸⁴ Το αρχικό στάδιο της διαδικασίας του συντονισμού συνίσταται στην προετοιμασία από την Προεδρία του κειμένου προτεραιοτήτων (priorities paper) της Ένωσης για την επερχόμενη σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης. Τα κράτη μέλη ενημερώνονται διαμέσου του ηλεκτρονικού δικτύου επικοινωνίας COREU και κατόπιν τούτου η αρμόδια ομάδα εργασίας του Συμβουλίου, CONUN, διαβουλεύεται και επιδιώκει την επίτευξη συναίνεσης. Ακολούθως, το κείμενο διαβιβάζεται στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας και εγκρίνεται επισήμως από το Συμβούλιο. Προκειμένου, ωστόσο, τα κράτη μέλη να συμφωνήσουν σε κοινές δηλώσεις και κοινές θέσεις, απαιτούνται πολυάριθμες και συστηματικές συνεδριάσεις συντονισμού που λαμβάνουν χώρα ως επί το πλείστον στη Νέα Υόρκη, ενώ τα εξόχως σημαντικά ζητήματα συζητούνται επίσης στις Βρυξέλλες, στο πλαίσιο ομάδων εργασίας του Συμβουλίου. Υπολογίζεται ότι πριν από κάθε σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης διενεργούνται περισσότερες από 1000 συνεδριάσεις συντονισμού.⁸⁵

Κατόπιν της προσχώρησης της Γερμανίας στον ΟΗΕ το 1973, το σύνολο των κρατών μελών της Ένωσης συνιστούν μέλη του Οργανισμού. Τη δεκαετία του 1970 το ποσοστό συνοχής μεταξύ των κρατών μελών κατά την άσκηση του δικαιώματος ψήφου στη Γενική Συνέλευση κυμαινόταν στο 60%, ποσοστό που μειώθηκε σημαντικά τη δεκαετία του 1980, λόγω της αναβίωσης του Ψυχρού Πολέμου και της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981, η οποία την εν λόγω δεκαετία αποστασιοποιούταν από τις κοινοτικές θέσεις και ψήφιζε αυτόνομα.⁸⁶ Τη δεκαετία του 1990 η συνοχή αυξήθηκε σημαντικά, με αποκορύφωμα το 1998 που άγγιξε το 82,1%.⁸⁷ Η εν λόγω αύξηση συνδέεται με την παράλληλη εγκαθίδρυση και εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ.⁸⁸ Την τρέχουσα δεκαετία το ποσοστό συνοχής σημείωσε μείω-

⁸⁴ Brantner F., Gowan R., (2009), "Complex engagement - The EU and the UN system" σε Jorgensen K. E. (ed.), *The European Union and International Organizations*, London / New York, Routledge, p. 47

⁸⁵ Βλ. υποσημ. 22

⁸⁶ Luif P., "EU cohesion in the UN General Assembly", ό.π. p.p. 21, 22 και Young H., Rees N., (2005), "EU Voting Behavior in UN General Assembly, 1990-2002: the EU's Europeanising Tendencies", *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 16, p. 199

⁸⁷ Για τα αποτελέσματα των μελετών με αντικείμενο τη διερεύνηση της συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Γενική Συνέλευση τις προηγούμενες δεκαετίες βλ. Luif P., "EU cohesion in the UN General Assembly", ό.π., p.p. 21, 22

⁸⁸ Ό.π., p. 51 και Young H., Rees N., ό.π., p. 197

ση και το 2004 προσέγγισε το 67%. Εντούτοις, τα αμέσως επόμενα έτη η συνοχή ενισχύθηκε εκ νέου, διασκεδάζοντας τις ανησυχίες αναφορικά με τις αρνητικές συνέπειες της διεύρυνσης του 2004 με δέκα νέα κράτη μέλη.⁸⁹

Η συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν διαφοροποιείται μόνο ανά δεκαετία, αλλά επίσης ανάλογα με το αντικείμενο προς συζήτηση ή ψηφοφορία στη Γενική Συνέλευση. Η μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ των κρατών μελών καταγράφεται διαχρονικά αναφορικά με το Μεσανατολικό ζήτημα και τη διαμάχη μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων, ενώ δεύτερα ακολουθούν τα ζητήματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Όσον αφορά στα ζητήματα διεθνούς ασφάλειας, η επίτευξη συναίνεσης καθίσταται δυσχερέστερη, ιδίως λόγω της διαφοροποίησης της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου από την πλειοψηφία των κρατών μελών της Ένωσης. Η έλλειψη συνοχής καθίσταται περισσότερο ευδιάκριτη όσον αφορά στα πυρηνικά όπλα και την αποαποικιοποίηση, η σημασία της οποίας όμως στη Γενική Συνέλευση έχει μειωθεί κατά τα τελευταία έτη.⁹⁰

Εξετάζοντας τη ψηφοφορία στη Γενική Συνέλευση, προκύπτει η κατηγοριοποίηση των κρατών μελών της Ένωσης σε ομάδες και συγκεκριμένα ο διαχωρισμός μεταξύ της πλειοψηφίας (mainstream) και των κρατών μελών που αποκλίνουν από την επικρατούσα τάση. Τα ιδρυτικά κράτη, με εξαίρεση τη Γαλλία, συστρατεύονται με την πλειοψηφία, ενώ στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης η Ιρλανδία, η Φιλανδία, η Σουηδία, η Αυστρία, η Δανία, η Ισπανία και, μετά την πάροδο της δεκαετίας του 1980, η Ελλάδα. Εν αντιθέσει, τα κράτη μέλη που παραδοσιακά ψηφίζουν διαφορετικά από την πλειοψηφία των κρατών μελών είναι τα δύο μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, το Ην. Βασίλειο και η Γαλλία. Διαπιστώνεται δε, ότι η απόκλισή τους από τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ένωσης συμπίπτει με την ταύτισή τους με τις ΗΠΑ, ιδίως σε θέματα στρατηγικής και ασφάλειας.⁹¹ Όσον αφορά στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο κανόνας είναι να υποστηρίζουν τις κοινοτικές θέσεις και να συντάσσονται με την πλειοψηφία των κρατών μελών. Εξαιρέση αποτέλεσαν η Κύρος και η Μάλτα, οι οποίες ακόμα και μετά την προσχώρησή τους, διατήρησαν την αποστασιοποίησή τους από την επικρατούσα στην Ένωση τάση. Απόκλιση παρατηρείται, επίσης, αναφορικά με τη στάση της Τουρκίας, η οποία μολονότι τα τελευταία έτη έχει προσεγγίσει περισσότερο τις κοινοτικές θέσεις, εξακολουθεί να υπολείπεται εν συγκρίσει με τις άλλες υποψήφιες προς ένταξη χώρες.⁹²

Όσον αφορά στο Συμβούλιο Ασφαλείας, η συζήτηση για τη αναδιάρθρωσή του δι-αδραματίζεται παράλληλα με την εγκαθίδρυση και εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ, οδηγώντας σε προτάσεις για μία ενιαία θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας.⁹³ Εντούτοις, η εν λόγω προοπτική παραμένει θεωρητική, ενώ ακόμα και η δυνατότητα μακροπρόθεσμης υλοποίησής της τίθεται εν αμφιβόλω, κυρίως λόγω της προνομιακής θέσης της Γαλλίας και του Ην. Βασιλείου στο ισχύον σύστημα εκπροσώπησης. Τούτου δοθέντος, η παρουσία της Ένωσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας

⁸⁹ Young H., Rees N., ό.π., p. 198

⁹⁰ Luif P., "EU cohesion in the UN General Assembly", ό.π., p.p. 27-30.

⁹¹ Ό.π., p. 49

⁹² Ό.π., p.p. 37, 38

⁹³ Hill C., (2006), "The European Powers in the Security Council: Differing Interests, Differing Arenas" και Biscop S., Drieskens E., (2006), "Effective Multilateralism and Collective Security: Empowering the UN", σε Laatikainen K. V., Smith K. E. (eds.), *The European Union at the United Nations, Intersecting Multilateralisms*, ό.π., p. 57 και p. 118

διασφαλίζεται μέσω των κρατών μελών που συνιστούν ταυτοχρόνως μέλη του εν λόγω οργάνου.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα η Γαλλία και το Ην. Βασίλειο ερμήνευαν περιοριστικά τις υποχρεώσεις που υπέχουν δυνάμει του άρθρου 19, πρακτική η οποία διαφοροποιήθηκε σημαντικά από το 2001 και έπειτα, κατόπιν πρωτοβουλίας της Γαλλίας και της Ισπανίας.⁹⁴ Έκτοτε, οι συνεδριάσεις συντονισμού του άρθρου 19 (“article 19 briefings”) διενεργούνται συστηματικά σε εβδομαδιαία βάση στα γραφεία της Επιτροπής και του Συμβουλίου στη Νέα Υόρκη και διευθύνονται από τη χώρα που ασκεί την Προεδρία. Μολονότι, οι συνεδριάσεις συντονισμού του άρθρου 19 έχουν προσλάβει έναν περισσότερο δυναμικό χαρακτήρα, ως επί το πλείστον εξακολουθούν να εξαντλούνται στην ανταλλαγή πληροφοριών και δεν εξασφαλίζουν την επίτευξη συντονισμένης δράσης.⁹⁵ Με εξαίρεση τις Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας περί επιβολής κυρώσεων και δη των «έξυπνων» (smart) ή «στοχευμένων» (targeted) κυρώσεων, που αποτέλεσαν αντικείμενο εκτεταμένων διαβουλεύσεων και στενής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης, τα δύο μόνιμα μέλη αποφεύγουν το συστηματικό ex ante συντονισμό επί των θεμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας.⁹⁶ Άλλωστε, το άρθρο 19 διακρίνει μεταξύ της υποχρέωσης των κρατών μελών να «συντονίζουν» τη δράση τους στους διεθνείς οργανισμούς εν γένει και την υποχρέωση των κρατών μελών που είναι μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να «συνεννοούνται» μεταξύ τους, να «τηρούν ενήμερα» τα άλλα κράτη μέλη και να «υπερασπίζονται τις θέσεις και τα συμφέροντα της Ένωσης», «με την επιφύλαξη των ευθυνών τους δυνάμει των διατάξεων του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών». Από τη διατύπωση, λοιπόν, του άρθρου διασφαλίζεται το δικαίωμα της Γαλλίας και του Ην. Βασιλείου να προασπίζονται τα εθνικά τους συμφέροντα. Διαπιστώνεται, επομένως, ότι το προνομιακό καθεστώς που αναγνωρίζεται στα μόνιμα μέλη από το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αποτυπώνεται επίσης στο άρθρο 19 ΣυνθΕΕ.

Η σχέση μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης και των κρατών μελών της που συνιστούν μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας έχει χαρακτηριστεί ως σχέση εντολέα – εντολοδόχου, στο βαθμό που οι εντολοδόχοι καλούνται να εκφράσουν την κοινά διαμορφωμένη θέση των εντολοδοτών.⁹⁷ Σε μία λειτουργική σχέση εντολέα – εντολοδόχου πρέπει να πληρούνται δύο προϋποθέσεις: αφενός, οι εντολοδοτές θα πρέπει να έχουν υιοθετήσει κοινή θέση και αφετέρου, οι εντολοδόχοι θα πρέπει να μεταφέρουν με καλή πίστη την εν λόγω θέση. Το ερώτημα που εγείρεται εν προκειμένω είναι κατά πόσο τα κράτη μέλη αντιλαμβάνονται το ρόλο τους ως εντολοδόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή των εθνικών τους συμφερόντων. Κατά τη μεταφορά της σχέσης αυτής στο επίπεδο του Συμβουλίου Ασφαλείας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη δύο επιπλέον παράγοντες: πρώτον, η Συνθήκη δεν παρέχει ρητή εντολή στα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να εκπροσωπούν την Ένωση και δεύτερον, οι εντολοδόχοι είναι πολυάριθμοι και ακόμα και η μεταξύ τους συνοχή δεν είναι δεδομένη. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της κρίσης του Ιράκ το 2003 που δίχασε το Ην. Βασίλειο και τη Γαλλία, καθώς το πρώτο συντάχθηκε με τις ΗΠΑ υπέρ της στρατιωτικής επέμβασης στη χώρα, ενώ η Γαλλία ανακοίνωσε ότι θα α-

⁹⁴ Luif P., “EU cohesion in the UN General Assembly”, ό.π., p. 20

⁹⁵ Drieskens E., Marchesi D., Kerremans B., (2007), “In Search of a European Dimension in the UN Security Council”, *The International Spectator*, Vol. 42, No. 3, p. 426

⁹⁶ Biscop S., Drieskens E., ό.π., p. 124

⁹⁷ Ό.π. p.p. 120, 121

σκούσε veto σε οποιαδήποτε σχετική προτεινόμενη Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το παράδειγμα της κρίσης του Ιράκ καταδεικνύει την πρωταρχία των εθνικών συμφερόντων και τον περιορισμένο «εξευρωπαϊσμό» (europeanisation) των χωρών στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ασφαλείας,⁹⁸ ενώ ταυτοχρόνως είναι ενδεικτικό της αδυναμίας συντονισμένης δράσης της Ένωσης κατά τη διαχείριση κρίσεων.

2.2.2. Η περίπτωση του ΔΝΤ

Μολονότι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως εκείνα που συμμετέχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), έχουν περιορίσει την εθνική κυριαρχία τους και έχουν εκχωρήσει στην Ένωση σημαντικό μέρος των αρμοδιοτήτων τους, δεν επιδεικνύουν την ίδια πρόθεση κατά τη διεθνή εκπροσώπησή τους. Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται ότι η εγκαθίδρυση της ΟΝΕ συνέβαλε στην ενίσχυση της ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Ένωσης. Από την εισαγωγή του ευρώ και έπειτα, ο συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών, ιδίως εκείνων της Ευρωζώνης, εμφανίζεται περισσότερο ενισχυμένος, χωρίς ωστόσο να έχει απολέσει τον ad hoc χαρακτήρα του. Οι κύριοι λόγοι που δύνανται να ερμηνεύσουν τη διατήρηση της κατακερματισμένης εκπροσώπησης της Ένωσης είναι το γεγονός ότι τα κράτη μέλη και όχι η Ένωση συνιστούν μέλη του Ταμείου, καθώς και ότι μόνο τα 16 από τα 27 κράτη μέλη συμμετέχουν στην Ευρωζώνη. Η αποτελεσματικότητα και η ενότητα κατά την εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης υπονομεύεται περαιτέρω από το γεγονός ότι το σύστημα της ΟΝΕ δεν προσιδιάζει στο παραδοσιακό μοντέλο «ένα νόμισμα, ένα κράτος».⁹⁹

Για την άσκηση του δικαιώματος ψήφου στο Εκτελεστικό Συμβούλιο, τα 186 μέλη του ΔΝΤ¹⁰⁰ συμμετέχουν σε 24 περιφέρειες. Από τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Γερμανία, η Γαλλία και το Ην. Βασίλειο διαθέτουν δικούς τους Εκτελεστικούς Διευθυντές, ενώ τα υπόλοιπα 24 κράτη μέλη είναι διασκορπισμένα σε 7 περιφέρειες, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν κράτη μη μέλη της Ένωσης. Συνολικά, η Ένωση εκπροσωπείται στο Εκτελεστικό Συμβούλιο από 10 Εκτελεστικούς Διευθυντές, εκ των οποίων οι 7 εκφράζουν θέσεις που έχουν συνδιαμορφωθεί από τρίτα κράτη. Η εκπροσώπηση των κρατών μελών της Ευρωζώνης είναι εξίσου κατακερματισμένη με την αντίστοιχη της Ένωσης ως συνόλου. Με εξαίρεση τη Γερμανία και τη Γαλλία που διαθέτουν δική τους θέση στο Συμβούλιο, οι υπόλοιπες 14 χώρες είναι διασκορπισμένες σε 6 διαφορετικές περιφέρειες. Ο Εκτελεστικός Διευθυντής της Ιταλίας εκπροσωπεί, ταυτοχρόνως, την Ελλάδα, την Πορτογαλία και τη Μάλτα, ενώ στην ίδια περιφέρεια συμμετέχουν η Αλβανία, το Σαν Μαρίνο και το Ανατολικό Τιμόρ. Ο Εκτελεστικός Διευθυντής του Βελγίου εκπροσωπεί, ταυτοχρόνως, την Αυστρία, την Τσεχία, το Λουξεμβούργο, την Ουγγαρία, τη Σλοβενία και τη Σλοβακία, καθώς και τη Λευκορωσία, το Καζακστάν και την Τουρκία. Η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Πολωνία είναι οι μόνες χώρες μέλη της Ένωσης στις περιφέ-

⁹⁸ Marchesi D., (2008), "The EU Common Foreign and Security Policy in the UN Security Council: Between Representation and Coordination", paper presented at the annual meeting of the ISA's 49th Annual Convention, p. 9, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/2/2/1/p252210_index.html

⁹⁹ McNamara K., Meunier S., (2002), "Between national sovereignty and international power: what external voice for the euro?", *International Affairs*, Vol. 78, Iss. 4, p. 854

¹⁰⁰ Ως 186^ο μέλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου προσχώρησε το τρέχον έτος το Κόσσοβο.

ρείες τους, οι οποίες εκπροσωπούνται, αντίστοιχα, από τον Καναδά, διαδοχικά από την Ισπανία, το Μεξικό και τη Βενεζουέλα και την Ελβετία.¹⁰¹

Απεγκλωβιζόμενοι από τη λογική των περιφερειών, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά την ισχυρότερη ομάδα στο πλαίσιο του ΔΝΤ, καθώς το ποσοστό των συνολικών ψήφων της προσεγγίζει το 32%, ποσοστό σχεδόν διπλάσιο από το αντίστοιχο των ΗΠΑ, που ανέρχεται περίπου στο 17%. Ακόμα και μεμονωμένα το ποσοστό των κρατών μελών της Ευρωζώνης, που προσεγγίζει το 23%, είναι αρκετά μεγαλύτερο από εκείνο των ΗΠΑ. Συνεπεία, όμως, της κατακερματισμένης παρουσίας της Ένωσης, η επιρροή της στο πλαίσιο του Οργανισμού εμφανίζεται αισθητά περιορισμένη, ιδίως εν συγκρίσει με την αντίστοιχη αμερικανική.¹⁰²

Ως νομική βάση της υποχρέωσης συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης προβάλλεται το άρθρο 111 παρ. 4 ΣυνθΕΚ, σύμφωνα με το οποίο «(...) το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ, αποφασίζει, με ειδική πλειοψηφία, σχετικά με τη θέση της Κοινότητας σε διεθνές επίπεδο για τα θέματα που αφορούν ιδιαίτερα την ΟΝΕ και σχετικά με την εκπροσώπησή της, σύμφωνα με τον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων που προβλέπεται στα άρθρα 99 και 105».¹⁰³ Η Συνθήκη της Λισσαβώνας, υπό την αίρεση της θέσης της σε ισχύ, αντικαθιστά τις προβλέψεις του άρθρου 111 παρ. 4 με το νέο άρθρο 138 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣυνθΛΕΕ). Βάσει του νέου άρθρου:

«1. Για να διασφαλισθεί η θέση του ευρώ στο διεθνές νομισματικό σύστημα, το Συμβούλιο εκδίδει, μετά από πρόταση της Επιτροπής, απόφαση που καθορίζει κοινές θέσεις σχετικά με ζητήματα που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ΟΝΕ στο πλαίσιο των αρμόδιων διεθνών οικονομικών οργανισμών και διασκέψεων. Το Συμβούλιο αποφασίζει μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ.

2. Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, μπορεί να εγκρίνει τα μέτρα που ενδείκνυνται για την εξασφάλιση ενιαίας εκπροσώπησης στο πλαίσιο των αρμόδιων διεθνών οικονομικών οργανισμών και διασκέψεων. Το Συμβούλιο αποφασίζει μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ.

3. Για τα μέτρα των παρ. 1 και 2, δικαίωμα ψήφου έχουν μόνο τα μέλη του Συμβουλίου που εκπροσωπούν κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ.

Η ειδική πλειοψηφία των εν λόγω μελών ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 238, παρ. 3 σημ. α».

Ο συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης στο πλαίσιο του ΔΝΤ τελεί ακόμα υπό εξέλιξη και αντανακλά την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.¹⁰⁴

¹⁰¹ Bini Smaghi L., (2009), "A Single EU seat in the International Monetary Fund?" σε Jorgensen K. E. (ed.), *The European Union and International Organizations*, ό.π., p.p. 62-64

¹⁰² Για τις ομάδες που σχηματίζονται στο εσωτερικό του ΔΝΤ και το ποσοστό των ψήφων που διαθέτουν ό.π., p.p. 65, 75

¹⁰³ Η αναφορά στα άρθρα 99 και 105 αποβλέπει στη διάκριση μεταξύ της νομισματικής πολιτικής, που εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, και της οικονομικής πολιτικής, που αποτελεί αντικείμενο συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών. Για την ανάλυση του άρθρου 111 παρ. 4 ως νομικής βάσης για την ενιαία εκπροσώπηση της Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς βλ. Dutzler B., (2002), "EMU and the Representation of the Community in International Organisations" σε Griller S., Weidel B. (eds.), *External Economic Relations and Foreign Policy in the European Union*, ό.π., p.p. 446-461

¹⁰⁴ Bini Smaghi L., "A Single EU seat in the International Monetary Fund?", ό.π., p. 66

Το 1998 η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση, η οποία όμως δεν εγκρίθηκε από το Συμβούλιο, για τη διεθνή εκπροσώπηση της ΟΝΕ από κοινού από το Συμβούλιο, την ΕΚΤ και την Επιτροπή.¹⁰⁵ Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης, η δέσμευση των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων αναφορικά με την ενίσχυση του ρόλου της Ένωσης στα διεθνή fora¹⁰⁶ σηματοδότησε την ενίσχυση του συντονισμού των κρατών μελών στο πλαίσιο του ΔΝΤ. Ωστόσο, στις πρόσφατες Ανακοινώσεις της το 2006¹⁰⁷ και το 2007¹⁰⁸, η Επιτροπή επεσήμανε την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης της συντονισμένης δράσης της Ένωσης στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, προκειμένου η εξωτερική εκπροσώπηση του ευρώ να είναι ανάλογη με το αυξανόμενο ειδικό βάρος του στην παγκόσμια οικονομία. Το 2008 η Commission επεξέτεινε τις προτάσεις της, εισηγούμενη τη δημιουργία «ενιαίας θέσης» της Ευρωζώνης στο ΔΝΤ.¹⁰⁹

Μολονότι το ζήτημα του συντονισμού στο ΔΝΤ έχει εξεταστεί επανειλημμένως από το ECOFIN, το Eurogroup, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Επιτροπή, δεν έχουν αναληφθεί ex ante δεσμεύσεις αναφορικά με τη διαμόρφωση κοινών θέσεων στο πλαίσιο του Οργανισμού και η συνεργασία λαμβάνει χώρα σε ad hoc βάση. Ο συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών πραγματοποιείται τόσο στις Βρυξέλλες, στο πλαίσιο της Οικονομικής και Δημοσιονομικής Επιτροπής (Economic and Financial Committee – EFC)¹¹⁰ και της ειδικής υπό – επιτροπής για θέματα του ΔΝΤ (Sub – committee on IMF and related matters – SCIMF)¹¹¹, όσο και στην Ουάσινγκτον, στο πλαίσιο της ομάδας συντονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU coordination group – EURIMF)¹¹².

Όσον αφορά στην εκπροσώπηση της Ευρωζώνης, ο συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών που συμμετέχουν είναι περισσότερο ενισχυμένος, χωρίς ωστόσο να αντανακλά τη σημασία του ευρώ ως του δεύτερου ευρύτερα χρησιμοποιούμενου διεθνούς νομίσματος μετά το δολάριο.¹¹³ Κατά τις διαβουλεύσεις του άρθρου IV των Άρθρων Συμφωνίας για την παρακολούθηση της συναλλαγματικής πολιτικής των μελών του Ταμείου, η Ευρωζώνη συμμετέχει συνολικά, επιπροσθέτως των διαβουλεύσεων που διεξάγονται με κάθε κράτος χωριστά. Τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης εκπροσωπούνται από τον Πρόεδρο του Eurogroup, κατόπιν συντονισμού στο πλαίσιο της EURIMF. Επιπρόσθετο παράδειγμα ενιαίας εκπροσώπησης της Ευρωζώνης στο ΔΝΤ συνιστούν οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις που εγκαινιάστηκαν το 2006 για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων ανισορροπιών, όπου τα κράτη μέλη

¹⁰⁵ COM (1998) 637 τελικό «Πρόταση Απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την εκπροσώπηση και τον καθορισμό της θέσης της Κοινότητας σε διεθνές επίπεδο στο πλαίσιο της ΟΝΕ», 09/11/1998

¹⁰⁶ Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βιέννης της 11^{ης} και 12^{ης} Δεκεμβρίου 1998, παρ. 14

¹⁰⁷ COM (2006) 278 τελικό «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου 2006. Η Ευρώπη στον κόσμο – Πρακτικές προτάσεις για μεγαλύτερη συνοχή, αποτελεσματικότητα και προβολή», 08/06/2006

¹⁰⁸ COM (2007) 231 τελικό «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα – Ετήσια δήλωση για τη ζώνη του ευρώ 2007», 03/05/2007

¹⁰⁹ European Commission, (2008), "Success and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union", European Economy 2/2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12682_en.pdf

¹¹⁰ Άρθρο 114 παρ. 2 Συνθήκη

¹¹¹ Από το 2001 η EFC επικουρείται στο έργο της από ειδική ομάδα εργασίας, η οποία το 2003 μετετράπη σε μόνιμη υπό – επιτροπή, τη SCIMF, απαρτιζόμενη από εκπροσώπους των Υπουργείων Οικονομικών και των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών μελών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΚΤ.

¹¹² Η EURIMF συστάθηκε στην Ουάσινγκτον το 1997, απαρτίζεται από εκπροσώπους των κρατών μελών, έναν εκπρόσωπο της Επιτροπής και την ΕΚΤ και λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά προς τις συνεδριάσεις συντονισμού στις Βρυξέλλες.

¹¹³ Bini Smaghi L., (2006), "Powerless Europe: Why is the Euro Area Still a Political Dwarf", *International Finance*, Vol. 9, Iss. 2, p. 263

συμμετέχουν εκπροσωπούμενα τριμερώς από το Eurogroup, την Επιτροπή και την ΕΚΤ.¹¹⁴ Σκόπιμο κρίνεται, επίσης, να αναφερθεί ότι για τη διαμόρφωση της νομισματικής αξίας των ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (special drawing rights) το γερμανικό μάρκο και το γαλλικό φράγκο έχουν αντικατασταθεί από το ευρώ.¹¹⁵

Εντούτοις, ο κοινοτικός συντονισμός παραμένει εν πολλοίς άτυπος και διενεργείται ex post, χωρίς να ανταποκρίνεται στο διεθνή ρόλο του ευρώ. Ακόμα και με 10 Εκτελεστικούς Διευθυντές και με σχεδόν το ένα τρίτο των ψήφων, η επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ΔΝΤ είναι εμφανώς περιορισμένη εν συγκρίσει με την αντίστοιχη αμερικανική. Επιπλέον, έχει υποστηριχθεί ότι η συμμετοχή της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας και του Ην. Βασιλείου στους G-7 συνιστά τροχοπέδη στην προώθηση του κοινοτικού συντονισμού. Δεν είναι σπάνιες οι φορές που ο συντονισμός των G-7 προηγείται του κοινοτικού συντονισμού.¹¹⁶

Η εκπροσώπηση της Ένωσης σε 10 περιφέρειες και με μερίδιο μετοχών που καθορίζεται συμπεριλαμβανομένου του ενδοκοινοτικού εμπορίου δεν είναι ικανοποιητική ούτε για τις τρίτες χώρες, ιδίως για τις αναπτυσσόμενες. Η κυρίαρχη άποψη είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση υπερ - εκπροσωπείται στο Ταμείο, περιορίζοντας την εκπροσώπηση άλλων μελών, όπως της Κίνας και της Ινδίας, των οποίων το μερίδιο μετοχών δεν ανταποκρίνεται στο ειδικό βάρος τους στην παγκόσμια οικονομία.¹¹⁷ Ενδεικτική είναι η πρόθεση που έχει εκδηλωθεί από τις χώρες της Ασίας αναφορικά με τη δημιουργία ενός Ασιατικού Νομισματικού Ταμείου.¹¹⁸

Μεταξύ των πιθανών τρόπων ενίσχυσης της ενιαίας και αποτελεσματικής εκπροσώπησης της Ένωσης στο ΔΝΤ προτάθηκε η συμμετοχής της Ένωσης με την ιδιότητα του μέλους, υποκαθιστώντας de jure τα κράτη μέλη,¹¹⁹ η συμμετοχή της ΕΚΤ,¹²⁰ η ενίσχυση του ρόλου του Eurogroup,¹²¹ ακόμα και η εγκαθίδρυση εκπροσώπου της Ευρωζώνης, κατ' αναλογία του ρόλου του Ύπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ.¹²² Ωστόσο, οι εν λόγω προτάσεις συνεπάγονται τροποποιήσεις τόσο των

¹¹⁴ Ανάλογη είναι η πρακτική που ακολουθείται και σε άλλα διεθνή fora, όπως οι G-7, όπου η Ευρωζώνη εκπροσωπείται ως επί το πλείστον από τον Πρόεδρο του Eurogroup και τον Πρόεδρο της ΕΚΤ. Για το συντονισμό των κρατών μελών της Ευρωζώνης στο πλαίσιο των G-7 βλ. McNamara K., Meunier S., ό.π., p. p. 859, 860 και Bini Smaghi L., "Powerless Europe: Why is the Euro Area Still a Political Dwarf", ό.π., p.p. 264-266

¹¹⁵ Kiekens W., (2003), "What kind of External Representation for the Euro?", OeNB – Seminar: The European Convention on the Future of Europe – Implications for Economic and Monetary Union, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.oenb.at/en/img/statement_kiekens_tcm16-16877.pdf και Smits R., (2009), "International representation of Europe in the area of Economic and Monetary Union: legal issues and practice in the first ten years of Euro", Conference 10 years of European Monetary Union: a legal perspective, p.p. 16, 17, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.ecb.europa.eu/events/pdf/conferences/emu/RSmitsInternationalRepresentationOfEMUpaper.pdf>

¹¹⁶ Kiekens W., ό.π.

¹¹⁷ Mahieu G., Ooms D., Rottier S., (2005), "EU Representation and the Governance of the International Monetary Fund", *European Union Politics*, Vol. 6., No. 4, p. 495 και Smits R., ό.π., p.p. 12, 13

¹¹⁸ Bini Smaghi L., "Powerless Europe: Why is the Euro Area Still a Political Dwarf", ό.π., p. 267 και Vehrkamp R., (2008), "One Voice for the Euro", spotlight europe #2008/09, p. 5, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://aei.pitt.edu/8899/01/spotlight%20europe_One%20voice%20Euro_08-09-01.pdf

¹¹⁹ Η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ΔΝΤ προτείνεται κατ' αναλογία της συμμετοχής της Κοινότητας στον ΠΟΕ. Για τις αποκλίσεις, όμως, μεταξύ των άρθρων 133 και 111 ως νομικών βάσεων και τις ευρύτερες διαφοροποιήσεις μεταξύ της εμπορικής και της νομισματικής πολιτικής βλ. Mahieu G., Ooms D., Rottier S., (2003), "The Governance of the International Monetary Fund with a Single EU Chair", *Financial Stability Review*, National Bank of Belgium, p.p. 185, 186 και McNamara K., Meunier S., ό.π., p.p. 852-854. Η de jure υποκατάσταση των κρατών μελών από την Ένωση θα συνεπαγόταν, μεταξύ άλλων, τη μεταφορά της έδρας του ΔΝΤ από την Ουάσινγκτον στην Ευρώπη, καθώς σύμφωνα με το άρθρο XII παρ. 1 των Άρθρων Συμφωνίας, η έδρα του Οργανισμού εγκαθίσταται στη χώρα που κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο μετοχών.

¹²⁰ Horng D. Ch., (2005), "The ECB's Membership in the IMF: Legal Approaches to Constitutional Changes", *European Law Journal*, Vol. 11, No. 6

¹²¹ McNamara K., Meunier S., ό.π., p.p. 861-863

¹²² Ό.π., p.p. 863-865

Ευρωπαϊκών Συνθηκών, όσο και των Άρθρων Συμφωνίας του ΔΝΤ. Η περισσότερο ενδεδειγμένη λύση που υποστηρίζεται από την πλειοψηφία των μελετητών είναι η δημιουργία Ευρωπαϊκής περιφέρειας, η οποία θα εξακολουθήσει να βασίζεται στη συμμετοχή των κρατών μελών στο Ταμείο.¹²³ Οι προτάσεις αφορούν είτε στην εκπροσώπηση των κρατών μελών της Ευρωζώνης, είτε της Ένωσης στο σύνολό της. Σε κάθε περίπτωση, ο σχηματισμός Ευρωπαϊκής περιφέρειας αναμένεται να επηρεάσει τόσο τη συμμετοχή των κρατών μελών, όσο και τη διακυβέρνηση του ΔΝΤ. Στις σημαντικότερες συνέπειες συγκαταλέγεται ο επαναπροσδιορισμός του ευρωπαϊκού μεριδίου μετοχών, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται το ενδοκοινοτικό εμπόριο, επιφέροντας τη μείωσή του. Παρά τη μείωση, το ύψος του μεριδίου πρόκειται να υπερβαίνει το όριο του 15%, με αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Ένωση, επιπροσθέτως των ΗΠΑ, να διαθέτει δικαίωμα veto. Κατά την περίπτωση ενοποίησης της εκπροσώπησης των κρατών μελών, θα επέλθουν επίσης τροποποιήσεις αναφορικά με τον αριθμό των Εκτελεστικών Διευθυντών, αλλά και των μικτών περιφερειών. Το παράδοξο με τη δημιουργία Ευρωπαϊκής περιφέρειας στο ΔΝΤ είναι ότι, ενώ συνεπάγεται τη μείωση του αριθμού των Ευρωπαίων Εκτελεστικών Διευθυντών, τον περιορισμό του ευρωπαϊκού μεριδίου μετοχών και τη μείωση του ποσοστού ψήφων, ταυτοχρόνως συμβάλλει στην ενίσχυση της επιρροής της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη λήψη των αποφάσεων, εξασφαλίζοντάς της δικαίωμα veto και ενιαία εκπροσώπηση.

Συμπεράσματα

Αναλογιζόμενοι την εξέλιξη της κοινοτικής νομολογίας και τις αναθεωρήσεις των ιδρυτικών Συνθηκών, καθίσταται ευδιάκριτη η αυξανόμενη παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς. Το καθεστώς του παρατηρητή που διαθέτει ως επί το πλείστον η Ένωση συνιστά εγγενές πρόβλημα για την αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων της, ενώ η αποτελεσματική παρουσία καθίσταται δυσχερέστερη κατά τις περιπτώσεις συντρέχουσας αρμοδιότητας, που μάλιστα αποτελούν την πλειοψηφία. Η εξέταση της νομολογίας που προηγήθηκε επιβεβαιώνει ότι το ΔΕΚ είναι γενναιόδωρο στην αναγνώριση αρμοδιότητας, αλλά συγκρατημένο στην απονομή αποκλειστικότητας.¹²⁴ Υπό το πρίσμα αυτό, η υποχρέωση συντονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς προσλαμβάνει αυξημένη *σημασία*, η οποία απορρέει αφενός από το γεγονός ότι η αρμοδιότητα είναι συντρέχουσα, αλλά και τα συμφέροντα της Ένωσης και των κρατών μελών συνδεδεμένα και αλληλοεξαρτώμενα, αφετέρου από την αλληλέγγυα διεθνή ευθύνη της πρώτης και των δεύτερων στις περιπτώσεις μικτών συμφωνιών.¹²⁵ Δεδομένου ότι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι παράλληλα μέλη άλλων διεθνών οργανισμών, ενώ η Ένωση κατά κύριο λόγο διαθέτει το καθεστώς του παρατηρητή, η υποχρέωση συντονισμού αντανakλά για τα κράτη μέλη τη συνέπεια της ταυτόχρονης συμμετοχής τους στην Ένωση και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, η υποχρέωση συντονισμού έχει ως αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη να καθίστανται «δέσμιοι ο ένας του άλλου»

¹²³ Βλ., μεταξύ άλλων, Bini Smaghi L., "A Single EU seat in the International Monetary Fund?", ό.π., p.p. 74-76 και Mahieu G., Ooms D., Rottier S., "EU Representation and the Governance of the International Monetary Fund", ό.π.

¹²⁴ Tridimas T., (2000), "The WTO and OECD Opinions" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, ό.π., p. 59

¹²⁵ Για την ευθύνη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών αναφορικά με την υλοποίηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις μικτές συμφωνίες βλ. Steinberger E., (2006), "The WTO Treaty as a Mixed Agreement: Problems with the EC's and the EC Member States' Membership of the WTO", *European Journal of International Law*, Vol. 17, No. 4.

(each others' prisoner)¹²⁶ και επιτρέπει την αξιοποίηση του συλλογικού βάρους τους στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων. Κατ' αυτό τον τρόπο, συμβάλλει στη διεθνή υποστασιοποίηση της Ένωσης και ανταποκρίνεται στη θεωρία περί μεταβολής της έννοιας της κυριαρχίας.

Εντούτοις, η σημασία της υποχρέωσης συντονισμού δεν είναι επαρκής για την κατοχύρωσή της ως νομική υποχρέωση. Τούτου δοθέντος, κρίνεται αναγκαία η αναζήτηση των ρητών ή συνεπαγόμενων *νομικών ερεισμάτων*. Διαπιστώνεται, ωστόσο, ότι η δικαιοκίνη αντιμετώπιση των προκλήσεων, που συνεπάγεται η αυξανόμενη παρουσία της Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς, δεν διευκολύνθηκε παρά ελάχιστα από τα κράτη μέλη. Παρά τις διαδοχικές αναθεωρήσεις των Συνθηκών, το ζήτημα του συντονισμού και της συμμετοχής της Κοινότητας στους οργανισμούς εν γένει, παρέμεινε ανεπαρκώς ρυθμισμένο. Η μόνη διάταξη που αναφερόταν ρητώς στην κοινή δράση των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς οικονομικού χαρακτήρα ήταν το άρθρο 116 ΣυνθΕΟΚ, το οποίο όμως καταργήθηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κατάργηση της εν λόγω διάταξης, χωρίς πρόβλεψη για την αντικατάστασή της, έχει χαρακτηριστεί ως απώλεια σημαντικού μέρους του *acquis communautaire*.¹²⁷ Παρά τις προτεινόμενες νομικές βάσεις που περιλαμβάνονται στα ερμηνευτικά σχόλια επί της κοινοτικής νομολογίας, καμία από τις διατάξεις των Συνθηκών δεν παρέχει *επαρκή* νομική βάση για το συντονισμό. Το άρθρο 10 ΣυνθΕΚ δημιουργεί υποχρεώσεις, σε συνδυασμό όμως με άλλες διατάξεις της Συνθήκης, και δεν δύναται να λειτουργήσει ως βάση για την υιοθέτηση περισσότερο συγκεκριμένων κοινοτικών πράξεων. Όσον αφορά στις προβλέψεις της ΣυνθΕΕ, το άρθρο 3 αναφέρεται κυρίως στη συνοχή μεταξύ των πυλώνων, ενώ από κοινού με τις διατάξεις για την ΚΕΠΠΑ, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΣυνθΕΚ και εκφεύγουν του δικαστικού ελέγχου. Άλλωστε, ούτε η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβώνας ρυθμίζει τα ζητήματα που θέτει η δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο συγκεκριμένο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων.

Η ανεπάρκεια του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου επιβεβαιώνεται από το ίδιο το ΔΕΚ, το οποίο δεν επικαλείται καμία από τις διατάξεις των Συνθηκών, προκειμένου να θεμελιώσει νομικά την υποχρέωση συντονισμού. Το καθήκον συνεργασίας (*duty of cooperation*), όπως διαμορφώθηκε από το Δικαστήριο, απορρέει από την επιταγή της ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Κοινότητας και ως νομική βάση αναφέρεται η προγενέστερη νομολογία του ΔΕΚ. Καθοριστικής σημασίας για την κατοχύρωση και διαμόρφωση του καθήκοντος συνεργασίας είναι το Διάσκεμμα 1/78, οι Γνωμοδοτήσεις 2/91 και 1/94, καθώς και η απόφαση επί της υποθέσεως FAO, όπου ο κοινοτικός δικαστής έθεσε σε δικαστικό έλεγχο την εκπλήρωση του εν λόγω καθήκοντος. Επιχειρώντας μία αποτίμηση της κοινοτικής νομολογίας, δύναται να καταγραφούν ορισμένες αξιολογικές επισημάνσεις. Η πρώτη από αυτές, που τοποθετείται κριτικά απέναντι στην προσέγγιση του ΔΕΚ, αφορά στο «νομικό μινιμαλισμό» του,¹²⁸ υπό την έννοια της αποσιώπησης των νομικών ερεισμάτων και των τρόπων υλοποίησης του καθήκοντος συνεργασίας, αλλά και της σύντομης, σχεδόν πανομοιότυπης, αποτύπωσής του σε όλες τις οικείες υποθέσεις. Πέραν των εν λόγω επιφυλάξεων, δεν μπορεί παρά να αναγνωριστεί η αταλάντευτη πρόθεση του

¹²⁶ Tridimas T., ό.π., p. 59

¹²⁷ Frid R., *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, ό.π., p. 157

¹²⁸ Heliskoski J., "The "Duty of Cooperation" between the European Community and its Member States within the World Trade Organization", ό.π., p. 96

κοινοτικού δικαστή να κατοχυρώσει τον υποχρεωτικό και αμοιβαίο χαρακτήρα του καθήκοντος συνεργασίας, ανεξαρτήτως του καθεστώτος που απολαμβάνει η Κοινότητα στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών. Η συμβολή του κρίνεται καταλυτικής σημασίας για το περιεχόμενο, τη φύση, το πεδίο εφαρμογής και τις έννομες συνέπειες του υπό εξέταση καθήκοντος. Η εν λόγω διαπίστωση δεν αναιρείται από το γεγονός ότι η κοινοτική νομολογία δεν αποτελεί πανάκεια σε σχέση με τις ελλείψεις των Συνθηκών και δεν δύναται να λειτουργήσει ως υποκατάστατο των ανεπαρκειών του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου.

Ο συντονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς εξελίσσεται παράλληλα με την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και αποτυπώνει το βαθμό ωρίμανσης του ενοποιητικού εγχειρήματος. Η εξέλιξη από μία σχεδόν ανενεργή διάταξη της ΣυνθΕΟΚ σε μία από τις θεμελιώσεις αρχές που διέπουν τις εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης είναι προϊόν ενός διστακτικού βηματισμού, που συντελέστηκε ανάμεσα στις εθνικές προτεραιότητες και τις υπερεθνικές δεσμεύσεις των κρατών μελών και προσαρμόστηκε στις εκάστοτε συνθήκες. Η πρακτική τελεί ακόμα υπό διαμόρφωση και το *ευέλκτο πλαίσιο* του καθήκοντος συνεργασίας επιτρέπει την υιοθέτηση διακανονισμών που ανταποκρίνονται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση (on a case by case basis). Η εξέταση των case studies κατέδειξε ότι η κατά περίπτωση προσέγγιση αποτελεί την πιο χρήσιμη προσέγγιση για την εξέταση του συντονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς.

Η περίπτωση του FAO είναι ενδεικτική των προβλημάτων που δύναται να ανακύψουν από την έλλειψη συντονισμού στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών. Παρά τη σύναψη Διοργανικής Συμφωνίας για τη συμμετοχή της Κοινότητας και των κρατών μελών, τα προβλήματα συντονισμού εκδηλώθηκαν από τα πρώτα κιόλας έτη της από κοινού συμμετοχής και οφείλονται κυρίως στις απαιτούμενες δηλώσεις αρμοδιότητας και την εναλλακτική άσκηση του δικαιώματος ψήφου. Οι εντονότερες επικρίσεις επί των προβλέψεων της Διοργανικής Συμφωνίας διατυπώθηκαν αναφορικά με το σημείο 2.4, σύμφωνα με το οποίο κατά τις περιπτώσεις που η διαμόρφωση κοινής θέσης αποδεικνύεται ανέφικτη, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να παρέμβουν και να ψηφίσουν στις συνεδριάσεις του Οργανισμού. Ακόμα, όμως, και η επίτευξη συναίνεσης δεν συνεπάγεται απαραίτητως ούτε αυτομάτως την αγαστή συνεργασία μεταξύ των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών. Χαρακτηριστική εν προκειμένω είναι η διένεξη που ανέκυψε μεταξύ της Επιτροπής και του Συμβουλίου ενώπιον του ΔΕΚ. Λαμβάνοντας υπόψη την αρμονική συνεργασία της Επιτροπής και των κρατών μελών κατά τις διαπραγματεύσεις για την έγκριση της επίδικης συμφωνίας και την υιοθέτηση κοινής θέσης, συνάγεται ότι η πραγματική φύση της διαφοράς έγκειται στην αντιπαράθεση μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών για άσκηση επιρροής και επίδειξη δύναμης στο διεθνές πεδίο.

Εν αντιθέσει, κατά τις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης και την εκπροσώπηση στον ΠΟΕ εν γένει, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη αξιοποίησαν το πλεονέκτημα του συλλογικού βάρους τους και παρά τις ανησυχίες που διατυπώθηκαν κατόπιν της έκδοσης από το ΔΕΚ της Γνωμοδότησης 1/94 και της αδυναμίας κατάρτισης ενός κώδικα συμπεριφοράς που να ρυθμίζει το σύνολο των τομέων και εκφάνσεων της μικτής συμμετοχής, η περίπτωση του ΠΟΕ αποτελεί επιτυχημένο παράδειγμα υλοποίησης του καθήκοντος συνεργασίας. Το παράδοξο που παρατηρείται αναφορικά με το συντονισμό στους υπό εξέταση οργανισμούς, όπου η Κοι-

νότητα συμμετέχει με την ιδιότητα του μέλους, έγκειται στο γεγονός ότι, μολονότι στον FAO οι σχέσεις και η συνεργασία μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών είχαν ρυθμιστεί από νωρίς, σημειώθηκε έλλειψη συντονισμού και προέκυψαν ενδοκοινοτικές διενέξεις περί της κατανομής των αρμοδιοτήτων. Αντιθέτως, στον ΠΟΕ, όπου οι προσπάθειες για καταγραφή των κανόνων συνεργασίας απέτυχαν, η μικτή συμμετοχή της Κοινότητας και των κρατών μελών αποδεικνύεται, ως επί το πλείστον, λειτουργική, γεγονός αξιοσημείωτο αναλογιζόμενοι τη θεσμική πολυπλοκότητα του συστήματος. Η εξέταση της συμμετοχής στο πλαίσιο του Μηχανισμού Επίλυσης Διαφορών επιβεβαιώνει την εν λόγω τοποθέτηση, αναδεικνύοντας τον πρωτεύοντα ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τόσο κατά τις διαφορές που άπτονται του εμπορίου αγαθών και κατά συνέπεια εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, όσο και κατά τις διαφορές επί των Συμφωνιών GATS και TRIPS που υπάγονται στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών.

Στους διεθνείς οργανισμούς όπου η Κοινότητα διαθέτει το καθεστώς του παρατηρητή, η συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθίσταται δυσχερέστερο εγχείρημα, καθώς τα κράτη μέλη που συμμετέχουν αντιμετωπίζουν εντονότερα το δίλημμα της συμμετοχής τους υπό την ατομική τους ιδιότητα ως κυρίαρχα κράτη και του ρόλου τους ως μέσο έκφρασης της ευρωπαϊκής θέσης. Το δίλημμα αυτό έχει περιγραφεί ως η συνύπαρξη δύο αντικρουόμενων τάσεων, της λογικής της σύνθεσης (logic of synthesis) και της λογικής της διαφοροποίησης (logic of diversity),¹²⁹ που η διαμόρφωση της μεταξύ τους ισορροπίας προσδιορίζει εν τέλει το βαθμό του κοινοτικού συντονισμού στους διεθνείς οργανισμούς. Όσον αφορά συγκεκριμένα στον ΟΗΕ, σκόπιμο είναι να επισημανθεί ότι έχει σημειωθεί σημαντική ενίσχυση του συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών από την εγκαθίδρυση της ΚΕΠΠΑ και έπειτα. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο βαθμός της συνοχής διαφοροποιείται ανάλογα με το αντικείμενο που τίθεται προς συζήτηση ή ψηφοφορία. Ειδικής αναφοράς χρήζει το γεγονός ότι το Ην. Βασίλειο και η Γαλλία εξακολουθούν να εφαρμόζουν αυτόνομη πολιτική, με αποκορύφωμα τη δράση τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Το παράδειγμα της κρίσης του Ιράκ το 2003 καταδεικνύει την πρωταρχία των εθνικών συμφερόντων και τον περιορισμένο «εξευρωπαϊσμό» (europeanisation) των χωρών στο πλαίσιο του εν λόγω οργάνου, ενώ ταυτοχρόνως είναι ενδεικτικό της αυξημένης έλλειψης συντονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη διαχείριση κρίσεων. Αντιστοίχως, ούτε παλαιότερα στην κρίση της Γιουγκοσλαβίας υιοθετήθηκε κοινή ευρωπαϊκή στάση και το ίδιο παρατηρείται αναφορικά με την πλέον πρόσφατη ένταση που δημιούργησε η μονομερής ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου.

Κατ' αντιστοιχία, η εγκαθίδρυση της ΟΝΕ συνέβαλε στην ενίσχυση της συνοχής μεταξύ των κρατών μελών στο πλαίσιο του ΔΝΤ. Εντούτοις, ο κοινοτικός συντονισμός παρέμεινε εν πολλοίς άτυπος και διενεργείται ex post, χωρίς να ανταποκρίνεται στη σημασία του ευρώ ως του δεύτερου ευρύτερα χρησιμοποιούμενου διεθνούς νομίσματος. Μολονότι η κυρίαρχη άποψη είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση υπερ – εκπροσωπείται στο Ταμείο, η επιρροή της κατά τη λήψη των αποφάσεων είναι περιορισμένη, ιδίως συγκρινόμενη με την επιρροή των ΗΠΑ. Ο διεθνής ρόλος του ευρώ,

¹²⁹ Taylor P., (2006), "The EU in Geneva: Coordinating Policy in the Economic and Social Arrangements of the United Nations System" σε Laatikainen K. V., Smith K. E. (eds.), *The European Union at the United Nations, Intersecting Multilateralisms*, ό.π., p.p. 140-153

η παγκόσμια οικονομική συγκυρία και οι προβλέψεις της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης της Λισσαβώνας αναφορικά με το συντονισμό και την εκπροσώπηση των χωρών της Ευρωζώνης στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς έχουν επαναφέρει στο προσκήνιο το ζήτημα των ορίων του *ad hoc* συντονισμού στο ΔΝΤ.

Από την εξέταση των *case studies* συνάγεται η εγγενής αντινομία της συνύπαρξης δύο αντιφατικών επιδιώξεων των κρατών μελών στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων: αφενός επιθυμούν την αξιοποίηση του ειδικού βάρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφετέρου μεριμνούν για τη διατήρηση της εθνικής κυριαρχίας. Οι εθνικές προτεραιότητες που συνδέονται με την έννοια της κυριαρχίας πολλαπλασιάζονται με τις διευρύνσεις της Ένωσης και την αύξηση του αριθμού των κρατών μελών.

Το γεγονός ότι η αποτελεσματική παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το κοινοτικό δίκαιο, αλλά επίσης από τους κανόνες των οργανισμών, δεν αποδυναμώνει την ανάγκη για καλύτερη ρύθμιση του ζητήματος στο εσωτερικό της Ένωσης. Υπό το πρίσμα αυτό, η συμπερίληψη μίας *εδραίας νομικής βάσης* στη Συνθήκη θα συνέβαλε στην ενίσχυση της συνοχής και της νομικής βεβαιότητας. Λαμβανομένου υπόψη του όγκου και της συνθετότητας των περιπτώσεων συντρέχουσας αρμοδιότητας, αλλά και του εξελικτικού χαρακτήρα του ενωσιακού συστήματος, δεν καθίσταται δυνατό το ζήτημα του συντονισμού να ρυθμιστεί κατά τρόπο ομοιόμορφο, εντούτοις κρίνεται αναγκαίο να διαμορφωθούν οι γενικές αρχές για τη δημιουργία ενός σταθερού νομικού πλαισίου. Δεδομένης, όμως, της πρακτικής και της προηγούμενης εμπειρίας, τα κράτη μέλη δεν είναι πρόθυμα να συμφωνήσουν, ούτε όσον αφορά στην τροποποίηση της Συνθήκης, ούτε αναφορικά με την έκδοση οποιασδήποτε απαραίτητης δευτερογενούς πράξης: η πρόταση της Επιτροπής αναφορικά με τη ΔΟΕ δεν εγκρίθηκε από το Συμβούλιο, οι προσπάθειες για κατάρτιση ενός κώδικα συμπεριφοράς στον ΠΟΕ απέτυχαν και οι διενέξεις περί της άσκησης του δικαιώματος ψήφου στον FAO οδήγησαν σε ακυρωτική διαδικασία ενώπιον του ΔΕΚ.¹³⁰

Η πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι να μεταφέρει την ισορροπία μεταξύ υπερεθνικών και διακυβερνητικών στοιχείων της ευρωπαϊκής έννομης τάξης στη διεθνή σκηνή, όπου ο διακυβερνητισμός κυριαρχεί, και να προσαρμόσει το κοινοτικό δίκαιο στη δυναμική επέκταση της δράσης της στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων. Στο μεταξύ, το ΔΕΚ διαδραματίζει μεσολαβητικό ρόλο μεταξύ των απαιτήσεων για εκτενέστερες κοινοτικές αρμοδιότητες και των εθνικών φωνών που αντιτίθετο σε τέτοιου είδους εξελίξεις. Στο πλαίσιο αυτό, το καθήκον συνεργασίας αντανάκλα την προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμβιβαστεί με τη διεθνή επιταγή για ενιαίους δρώντες, όπως είναι τα κράτη.¹³¹

¹³⁰ Heliskoski J., "Should There Be a New Article on External Relations? Opinion 1/94 "Duty of Cooperation" in the Light of the Constitutive Treaties", ό.π., p.p. 286, 287

¹³¹ Heliskoski J., "The "Duty of Cooperation" between the European Community and its Member States within the World Trade Organization", ό.π., p. 127

Βιβλιογραφία:

Εργογραφία - Αρθρογραφία

- Azoulay L., (2005), "The Acquis of the European Union and International Organisations", *European Law Journal*, Vol. 11, No 2, p.p. 196-231
- Billet S., (2006), "From GATT to the WTO: The Internal Struggle for External Competences in the EU", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44, No. 5, p.p. 899-919
- Billet S., (2005), "The EC and WTO Dispute Settlement: The Initiation of Trade Disputes by the EC", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 10, Iss. 2, p.p. 197-214
- Bini Smaghi L., (2009), "A Single EU seat in the International Monetary Fund?" σε Jorgensen K. E. (ed.), *The European Union and International Organizations*, London / New York, Routledge
- Bini Smaghi L., (2006), "Powerless Europe: Why is the Euro Area Still a Political Dwarf", *International Finance*, Vol. 9, Iss. 2, p.p. 261-279
- Biscop S., Driessens E., (2006), "Effective Multilateralism and Collective Security: Empowering the UN" σε Laatikainen K. V., Smith K. E. (eds.), *The European Union at the United Nations, Intersecting Multilateralisms*, New York, Palgrave Macmillan
- Bourgeois J., (1995), "The EC in the WTO and Advisory Opinion 1/94: an echternach procession", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p.p. 763-787
- Brantner F., Gowan R., (2009), "Complex engagement - The EU and the UN system" σε Jorgensen K. E. (ed.), *The European Union and International Organizations*, London / New York, Routledge
- Γκόρτσος Χ., (1998), «Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Οι λειτουργίες του στο σύγχρονο διεθνές νομισματικό σύστημα» σε Χριστοδουλίδης Θ., Μπουραντώνης Δ., (επιμ.), *Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης / Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων
- Cottier T., (1998), "Dispute Settlement in the World Trade Organization: Characteristics and Structural Implications for the European Union", *Common Market Law Review*, Vol. 35, No. 2, p.p. 325-378
- Driessens E., Marchesi D., Kerremans B., (2007), "In Search of a European Dimension in the UN Security Council", *The International Spectator*, Vol. 42, No. 3, p.p. 421-430
- Dutzler B., (2002), "The Representation of the EU and the Member States in International Organisations – General Aspects" σε Griller S., Weidel B. (eds.), *External Economic Relations and Foreign Policy in the European Union*, New York, Springer
- Dutzler B., (2002), "EMU and the Representation of the Community in International Organisations" σε Griller S., Weidel B. (eds.), *External Economic Relations and Foreign Policy in the European Union*, New York, Springer
- Editorial Comments, (1995), "The aftermath of Opinion 1/94 or how to ensure unity of representation for joint competences", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p.p. 385-390
- Eeckhout P., (2004), *External Relations of the European Union: Legal and Constitutional Foundations*, New York, Oxford University Press
- European Commission, (2008), "Success and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union", *European Economy* 2/2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication12682_en.pdf
- Farell M., (2006), "EU Representation and Coordination within the United Nations" σε Laatikainen K. V., Smith K. E. (eds.), *The European Union at the United Nations, Intersecting Multilateralisms*, New York, Palgrave Macmillan
- Φατούρος Α., Στεφάνου Κ. (επιμ.), (1995), *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών*, Αθήνα, Α. Ν. Σάκκουλα (σειρά: Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων 3)
- Frid R., (1995), *The Relations between the EC and International organizations. Legal Theory and Practice*, The Hague, Kluwer Law International
- Frid R., (1993), "The European Economic Community – A Member of a Specialized Agency of the United Nations", *European Journal of International Law*, Vol. 4, No 1, p.p. 239-255
- Govaere I., Capiu J., Vermeersch A., (2004) "In - Between Seats: The Participation of the European Union in International Organizations", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 9, Iss. 2, p.p. 155-187

- Heliskoski J. (2000), "Internal Struggle for International Presence: The Exercise of Voting Rights Within the FAO" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, London, Sweet & Maxwell
- Heliskoski J., (1999), "Joint Competence of the European Community and its Member States and the Dispute Settlement Practice of the World Trade Organization", σε Dashwood A., Ward A. (eds.), *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2, Oxford, Hart Publishing
- Heliskoski J., (1998), "Should There Be a New Article on External Relations? Opinion 1/94 "Duty of Cooperation" in the Light of the Constitutive Treaties" σε Koskenniemi M. (ed.), *International Law Aspects of the European Union*, Netherlands, Kluwer Law International
- Heliskoski J., (1996), "The "Duty of Cooperation" between the European Community and its Member States within the World Trade Organization", σε Koskenniemi M., Takamaa K. (eds.), *Finnish Yearbook of International Law*, Vol. VII, Netherlands, Kluwer Law International
- Hilf M., (1995), "The ECJ's Opinion 1/94 on the WTO –No Surprise, but Wise?-", *European Journal of International Law*, Vol. 6, Iss. 1, p.p. 245-259
- Hill C., (2006), "The European Powers in the Security Council: Differing Interests, Differing Arenas" σε Laatikainen K. V., Smith K. E. (eds.), *The European Union at the United Nations, Intersecting Multilateralisms*, New York, Palgrave Macmillan
- Hoffmeister F., (2007), "Outsider or Frontrunner? Recent developments under International and European law on the status of the European Union in international organizations and treaty bodies", *Common Market Law Review*, Vol. 44, Iss. 1, p.p. 41-68
- Hornig D. Ch., (2005), "The ECB's Membership in the IMF: Legal Approaches to Constitutional Changes", *European Law Journal*, Vol. 11, No. 6, p.p. 802-822
- Hyett S., (2000), "The Duty of Co-operation: A Flexible Concept" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, London, Sweet & Maxwell
- Ιωακείμης Π., (2008), *Η Συνθήκη της Λισσαβώνας. Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση*, Αθήνα, Θεμέλιο (σειρά Βιβλιοθήκη Ευρωπαϊκών Θεμάτων)
- Κανελλόπουλος Π., (2003), *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα – Κομοτηνή, Α.Ν. Σάκκουλα, 4^η εκδ.
- Kiekens W., (2003), "What kind of External Representation for the Euro?", OeNB – Seminar: The European Convention on the Future of Europe – Implications for Economic and Monetary Union, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.oenb.at/en/img/statement_kiekens_tcm16-16877.pdf
- Leal – Arcas R., (2003), "United we Stand, Divided we Fall – The European Community and its Member States in the WTO Forum: towards greater Cooperation on Issues of Shared Competence?", *European Political Economy Review*, Vol. 1, No. 1, p.p. 65-79
- Luif P. (2008), "EU cohesion in the UN General Assembly: A Quantitative Analysis with Special Regard to the Distance of the US from the EU Consensus", paper presented at the annual meeting of the ISA's 49th Annual Convention, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.allacademic.com/meta/p254246_index.html
- Luif P. (2003), "EU cohesion in the UN General Assembly", Institute for Security Studies, Occasional Papers, No. 49, p.p. 1-52
- MacLeod I., Hendry I., Hyett S., (1996), *The External Relations of the European Communities. A Manual of Law and Practice*, Oxford, Clarendon Press
- Mahieu G., Ooms D., Rottier S., (2005), "EU Representation and the Governance of the International Monetary Fund", *European Union Politics*, Vol. 6., No. 4, p.p. 493-510
- Mahieu G., Ooms D., Rottier S., (2003), "The Governance of the International Monetary Fund with a Single EU Chair", *Financial Stability Review*, National Bank of Belgium, p.p.173-187
- Marchesi D., (2008), "The EU Common Foreign and Security Policy in the UN Security Council: Between Representation and Coordination", paper presented at the annual meeting of the ISA's 49th Annual Convention, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/2/2/1/p252210_index.html
- McNamara K., Meunier S., (2002), "Between national sovereignty and international power: what external voice for the euro?", *International Affairs*, Vol. 78, Iss. 4, p.p. 849-868
- Meunier S., Nicolaidis K., (1999), "Who Speaks for Europe? The Delegation of Trade Authority in the EU", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 37, No. 3, p.p. 477-501
- Νάσκου – Πετράκη Ν., (2002), *Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών - Η Θεσμική διάσταση*, Αθήνα, Α.Ν. Σάκκουλα, Γ' εκδ.

- Ni Chathain C., (1999), "The European Community and the Member States in the Dispute Settlement Understanding of the WTO: United or Divided?", *European Law Journal*, Vol. 5, No. 4, p.p. 461-478
- Perrin E. R., (2006), "La représentation de l'Union européenne dans les institutions financières internationales: vers une chaise unique", *Questions d'Europe – Les policy papers de la Fondation Robert Schuman*, No. 20
- Pescatore P., (1999), "Opinion 1/94 on "conclusion" of the WTO Agreement: is there an escape from a programmed disaster?", *Common Market Law Review*, Vol. 36, Iss. 2, p.p. 387-405
- Raith R., (2001), "The European Community, the WTO – TRIPS Agreement and the WIPO Conventions" σε Kronenberger V. (ed.), *The European Union and the International Legal Order: Discord or Harmony?*, The Hague, T.M.C Asser Press
- Raux J., (1985), "L' action commune des états membres de la Communauté Européenne dans le cadre des organisations internationales au sens de l' article 116 du Traité CEE (problématique)" σε Stephanou C. (dir.), *La Communauté Européenne et ses états membres dans les enceintes internationales*, Paris, Press universitaires de France (coll. IDPD)
- Rosas A., (2000), "The European Union and mixed agreements" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, London, Sweet & Maxwell
- Sack J., (1995), "The European Community's membership of international organizations", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p.p. 1227-1256
- Smits R., (2009), "International representation of Europe in the area of Economic and Monetary Union: legal issues and practice in the first ten years of Euro", Conference 10 years of European Monetary Union: a legal perspective, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.ecb.europa.eu/events/pdf/conferences/emu/RSmitsInternationalRepresen.pdf>
- Στάγκος Π., (1995), «Το καθεστώς επίλυσης διαφορών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου» σε Φατούρος Α., Στεφάνου Κ. (επιμ.), *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών*, Αθήνα, Α. Ν. Σάκκουλα (σειρά: Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων 3)
- Steinberger E., (2006), "The WTO Treaty as a Mixed Agreement: Problems with the EC's and the EC Member States' Membership of the WTO", *European Journal of International Law*, Vol. 17, No. 4, p.p. 837-862
- Στεφάνου Κ., (2006), «Το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας / Ένωσης» σε Ξενάκης Δ., Τσιμισιζέλης Μ. (επιμ.), *Παγκόσμια Ευρώπη: Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης
- Στεφάνου Κ., Γκόρτσος Χ., (2005), *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (σειρά: Μελέτες Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου)
- Στεφάνου Κ., (1995), «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης» σε Φατούρος Α., Στεφάνου Κ. (επιμ.), *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών*, Αθήνα, Α. Ν. Σάκκουλα (σειρά: Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων 3)
- Taylor P., (2006), "The EU in Geneva: Coordinating Policy in the Economic and Social Arrangements of the United Nations System" σε Laatikainen K. V., Smith K. E. (eds.), *The European Union at the United Nations, Intersecting Multilateralisms*, New York, Palgrave Macmillan
- Temple Lang J., (2001), "The duties of cooperation of national authorities and Courts under Article 10 E.C.: two more reflections", *European Law Review*, Vol. 26, p.p. 84-92
- Timmermans C., (2000), "Organising Joint Participation of EC and Member States" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, London, Sweet & Maxwell
- Torrent R., (2000), "The "Fourth Pillar" of the European Union After the Amsterdam Treaty" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, London, Sweet & Maxwell
- Tridimas T., (2000), "The WTO and OECD Opinions" σε Dashwood A., Hillion C. (eds.), *The General Law of E.C. External Relations*, London, Sweet & Maxwell
- Vehrkamp R., (2008), "One Voice for the Euro", spotlight europe #2008/09, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://aei.pitt.edu/8899/01/spotlight%20europe_One%20voice%20Euro_08-09-01.pdf
- Verwey D., (2004), *The European Community, the European Union and the International Law of Treaties: A comparative legal analysis of the Community and Union's external treaty-making practice*, The Hague, T.M.C Asser Press
- Χριστοδουλίδης Θ., (2006), «Η ανάπτυξη των εξωτερικών αρμοδιοτήτων της ΕΚ/ΕΕ» σε Στεφάνου Κ., Τσιμισιζέλη Μ., Φατούρο Α., Χριστοδουλίδη Θ. (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές. Ενοποιητική Δυναμική, Δικαιοταξία, Διακυβέρνηση*, τόμος Α, Αθήνα, ΕΠΕΕΣ / Ι. Σιδέρης, 2^η εκδ.
- Young H., Rees N., (2005), "EU Voting Behavior in UN General Assembly, 1990-2002: the EU's Europeanising Tendencies", *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 16, p.p. 193-207

Έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πολυμερείς Διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994) – Τελική πράξη που περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του Γύρου της Ουρουγουάης – Μαρακές, 15 Απριλίου 1994 (ΠΟΕ), ΕΕ L 336/253 της 23^{ης}/12/1994

Πολυμερείς Διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994) – Παράρτημα 2 - Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών (ΠΟΕ), ΕΕ L 336/234 της 23^{ης}/12/1994

Απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1994 «σχετικά με την εξ' ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ' όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της», ΕΕ L 336/1 της 23^{ης}/12/1994

Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βιέννης της 11^{ης} και 12^{ης} Δεκεμβρίου 1998

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας - Μια ασφαλής Ευρώπη σ' έναν καλύτερο κόσμο», Βρυξέλλες, 12/12/2003

COM (2007) 231 τελικό «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα – Ετήσια δήλωση για τη ζώνη του ευρώ 2007», 03/05/2007

COM (2006) 278 τελικό «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου 2006. Η Ευρώπη στον κόσμο – Πρακτικές προτάσεις για μεγαλύτερη συνοχή, αποτελεσματικότητα και προβολή», 08/06/2006

COM (2003) 526 τελικό «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη: η επιλογή του πολυμερισμού», 10/09/2003

COM (1998) 637 τελικό «Πρόταση Απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την εκπροσώπηση και τον καθορισμό της θέσης της Κοινότητας σε διεθνές επίπεδο στο πλαίσιο της ΟΝΕ», 09/11/1998

COM (94) 2 τελικό «Πρόταση Απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την άσκηση της αρμοδιότητας της Κοινότητας σε θέματα εξωτερικών σχέσεων στις διεθνείς διασκέψεις εργασίας σε περίπτωση αρμοδιότητας η οποία ανήκει από κοινού στην Κοινότητα και τα κράτη μέλη της», 12/01/1994

COM (91) 387 τελικό «Πρόταση Απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στον FAO επ' ευκαιρία της 26^{ης} συνόδου της Διασκέψεως του FAO», 18/10/1991

SEC (93) 361 «Η συμμετοχή της Κοινότητας στα όργανα και τις διασκέψεις των Ηνωμένων Εθνών», 03/03/1993

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «σχετικά με τη σύναψη των Συμφωνιών του Γύρου της Ουρουγουάης και τις μελλοντικές δραστηριότητες του ΠΟΕ», ΕΕ C 18/165 της 23^{ης}/01/1995

Λοιπά Έγγραφα

WTO doc. WT/DS125 (Greece – Enforcement of the Intellectual Property Rights for Motion Pictures and Television Programs – Complainant: United States), 04/05/1998

WTO doc. WT/DS117 (Canada – Measures Affecting Film Distribution Services – Complainant: European Communities), 20/01/1998

WTO doc. WT/DS115 (European Communities – Measures Affecting the Grant of Copyright and Neighbouring Rights - Complainant: United States), 06/01/1998

WTO doc. WT/DS86 (Sweden - Measures Affecting the Enforcement of Intellectual Property Rights – Complainant: United States), 28/05/1997

WTO doc. WT/DS82 (Ireland – Measures Affecting the Grant of Copyright and Neighbouring Rights - Complainant: United States), 14/05/1997

WTO doc. WT/DS83 (Denmark – Measures Affecting the Enforcement of Intellectual Property Rights – Complainant: United States), 14/05/1997

WTO doc. WT/DS67 (United Kingdom - Customs Classification of Certain Computer Equipment – Complainant: United States), 14/02/1997

WTO doc. WT/DS68 (Ireland - Customs Classification of Certain Computer Equipment – Complainant: United States), 14/02/1997

WTO doc. WT/DS62 (European Communities - Customs Classification of Certain Computer Equipment – Complainant: United States), 08/11/1996

WTO doc. WT/DS38 (United States – The Cuban Liberty and Democratic Solidarity Act – Complainant: European Communities), 03/05/1996

Νομολογία

ΔΕΚ 12/02/2009, υπόθεση C-45/07 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ελληνικής Δημοκρατίας), και προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα, Υ. Bot, της 20ής Νοεμβρίου 2008, (δεν έχουν δημοσιευτεί ακόμα στη Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου)

ΔΕΚ 19/03/1996, υπόθεση C-25/94 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης), Συλλογή 1996 σελ. I-1469, και προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα, F. G. Jacobs, της 26ης Οκτωβρίου 1995 επί της υποθέσεως, Συλλογή 1996 σελ. I-1469

ΔΕΚ 28/03/1995, υπόθεση C-324/93 (The Queen κατά Secretary of State for Home Department, ex parte Evans Medical Ltd and Macfarlan Smith Ltd), Συλλογή 1995 σελ. I-563

ΔΕΚ 15/11/1994, Γνωμοδότηση 1/94 (Αρμοδιότητα της Κοινότητας προς σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των υπηρεσιών και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας), Συλλογή 1994 σελ. I-5267

ΔΕΚ 19/03/1993, Γνωμοδότηση 2/91 (Σύμβαση αριθ. 170 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας περί ασφαλούς χρησιμοποίησης χημικών προϊόντων στην εργασία), Συλλογή 1993 σελ. I-1061

ΔΕΚ 10/04/1992 Γνωμοδότηση 1/92 (Σχέδιο Συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας, αφενός, και των Χωρών της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών, αφετέρου, σχετικά με τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου), Συλλογή 1992 σελ. I-2821

ΔΕΚ 14/12/1991 Γνωμοδότηση 1/91 (Σχέδιο Συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας, αφενός, και των Χωρών της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών, αφετέρου, σχετικά με τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου), Συλλογή 1991 σελ. I-6079

ΔΕΚ 21/09/1989, υπόθεση 68/88 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ελληνικής Δημοκρατίας), Συλλογή 1989 σελ. 2965

ΔΕΚ 15/01/1986, υπόθεση 44/84 (Derrick Guy Edmund Hurd v. Kenneth Jones), Συλλογή 1986 σελ. 29

ΔΕΚ 04/10/1979, Γνωμοδότηση 1/78 (Διεθνής Συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ), Συλλογή 1979 σελ. 2871

ΔΕΚ 14/11/1978, Διάσκεμμα 1/78 (Σχέδιο συμβάσεως του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας για τη φυσική προστασία των πυρηνικών υλικών, εγκαταστάσεων και μεταφορών), Συλλογή 1978 σελ. 2151

ΔΕΚ 26/04/1977, Γνωμοδότηση 1/76 (Σχέδιο Συμβάσεως σχετικής με τη θέσπιση ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου ακινητοποιήσεως εσωτερικής ναυσιπλοΐας), Συλλογή 1977 σελ. 741

ΔΕΚ 14/07/1976, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 3, 4 και 6/76 (Cornelis Kramer and others), Συλλογή 1976 σελ. 1279

ΔΕΚ 12/07/1973, υπόθεση 2/73 (Riseria Luigi Geddo v. Ente Nazionale Risi), Συλλογή 1973 σελ. 865

ΔΕΚ 31/03/1971, υπόθεση 22/70 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), Συλλογή 1971 σελ. 263